

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Lx. A S. O. U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:12
JUSTITIEDEPARTEMENTET

Promemoria
MED FÖRSLAG TILL
ALLMÄN VERKSSTADGA
AVGIVET AV EN UTREDNINGSMAN
INOM
JUSTITIEDEPARTEMENTET

STOCKHOLM
1951

Statens offentliga utredningar 1951

Kronologisk förteckning

1. Statligt stöd åt svensk filmproduktion. Beckman. 73 s. **Fl.**
2. Försvarets personaltjänst. Kihlström. 166 s. **Fö.**
3. Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Victor Petterson. 139 s. **K.**
4. Antagningen av medicine studerande m. fl. Kihlström. 123 s. **E.**
5. Förslag till naturskyddslag m. m. Haeggström. 212 s. **Jo.**
6. Näringslivets lokalisering. Appelberg, Uppsala. 245 s. **H.**
7. Principer för dyrortsgrupperingen. Kihlström. 116 s. **C.**
8. Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. Norstedt. 304 s. **I.**
9. 1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet. Svenska Tryckeriaktiebolaget. 332 s. **E.**
10. Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. Victor Petterson. 171 s., 3 pl. **K.**
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. Av K. Åmark. Idun. 338 s. **H.**
12. Promemorior med förslag till allmän verksstadga. Katalog och Tidskriftstryck. 68 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:12
JUSTITIEDEPARTEMENTET

Promemoria

MED FÖRSLAG TILL

ALLMÄN VERKSSTADGA

AVGIVET AV EN UTREDNINGSMAN

INOM

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Stockholm 1951
Katalog och Tidskriftstryck
12270

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1921
JUSTITIEDEPARTEMENTET

Promemorän

MED FÖRSLAG TILL

ALLMÄN VERKSSTADGA

LAGIVET AV EN UTREDNINGSMAN

INOM

JUSTITIEDEPARTEMENTET

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>Skrivelse till statsrådet G. Danielson</i>	5
Äldre instruktioner	7
Nuvarande verksinstruktioners innehåll	10
Verkets ämbetsbefattning	10
Organisation	11
Befattningshavarnas åligganden	12
Ärendenas handläggning	12
Arbets- och mottagningstid	14
Tjänstetillsättning och kompetensfordringar	15
Ledighet, vikariat och avsked	16
Åtal och ansvar för tjänstefel	17
Besvär över verkets beslut	20
Bestämmelser avseende underlydande myndigheter	20
Allmänna riktlinjer för utredningsarbetet	22
Förslag till allmän verksstadga	25
Verkets ämbetsbefattning	25
Organisation	28
Befattningshavarnas åligganden	28
Ärendenas handläggning	33
Arbets- och mottagningstid	34
Tjänstetillsättning och kompetensfordringar	37
Ledighet, vikariat och avsked	39
Åtal och ansvar för tjänstefel	40
Besvär över verkets beslut	49
Bestämmelser, som avse underlydande myndigheter	49
Stadgans tillämpningsområde, ikraftsättande m.m.	51
Sammanfattning	53
Bil. A. Förslag till allmän verksstadga	55
Bil. B. Förslag till Kungl. Maj:ts instruktion för försäkrings- inspektionen	62

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1		Kärlens tillståndet i Danmark	
2		Äldre instruktioner	
3		Nuvarande verksamhetsföreskrifter	
4		Första ämbetsbetygning	
5		Organisation	
6		Befälhavarens utnämning	
7		Ärendens handläggning	
8		Arbets- och mötningstid	
9		Tjänstfästning och kommandoföring	
10		Färdighet, värdet och skada	
11		Åtal och ansvar för tjänst	
12		Bestyr över verkets besitt	
13		Bestämmelser avseende underlydande uppgifter	
14		Allmänna villkor för arbetsavtal	
15		Förslag till allmän verkstads	
16		Verkets ämbetsbetygning	
17		Organisation	
18		Befälhavarens utnämning	
19		Ärendens handläggning	
20		Arbets- och mötningstid	
21		Tjänstfästning och kommandoföring	
22		Färdighet, värdet och skada	
23		Åtal och ansvar för tjänst	
24		Bestyr över verkets besitt	
25		Bestämmelser som äro underlydande uppgifter	
26		Stadsens tillämpningsområde, skriftställe m.m.	
27		Sammanfattning	
28		Bil. A. Förslag till allmän verkstads	
29		Bil. B. Förslag till kongl. Ämbets instruktion för försörjning	
30		Inspektion	

Till Herr Statsrådet Gunnar Danielson.

Enligt Herr Statsrådets uppdrag har jag, med biträde av hovrättsassessor Arne Brunberg, verkställt en utredning för upprättande av en verksstadga, innehållande för ämbetsverken gemensamma förvaltningsbestämmelser.

Jag får härmed vördsamt överlämna en promemoria med förslag till sådan stadga.

Vad angår det i förslaget ingående avsnittet om åtal och ansvar för tjänstefel har under utredningsarbetet visst samråd ägt rum med straffrättskommittén.

Stockholm den 31 januari 1951.

KURT HOLMGREN

Arne Brunberg

Till Herr Stolsbald Gunnar Jonsson

Kärligt Herr Stolsbalds uppmärksamhet har jag, med blanda av beaktelse och
Arne Brunnberg verkställ en utredning för upprättande av en verkstads-
innehållande för löpbestyrken gemensamma förhållingsbestämmelser.
Jag får härmed förbena övertänna en proposition med förslag till så-
dan stads.
7 och angår del i förslaget jagende avsnittet om mål och ansvar för
fjäntstiel har något utredningsarbetet visat skundigt att man med stift-
rättskommittén.

Stockholm den 31 januari 1951.

KURT HOLMGRÉN

Arne Brunnberg

ÄLDRE INSTRUKTIONER

En genomgång av äldre instruktioner för några ämbetsverk ger vid handen att i dem omfattningen och innebörden av det uppdrag, som lämnats det ifrågavarande verket, i allmänhet ingående regleras. Beträffande verkets organisation, befattningshavarnas ställning och arbetets formella anordning uppvisa instruktionerna däremot mycket olika grad av fullständighet.

I 1618 års instruktion för kammarkollegiet meddelas, utom alléhandade detaljerade föreskrifter om verkets uppgifter, bestämmelser om dess organisation såsom ett kollegium av riksskattmästaren och fem kammarråd samt med vissa angivna lägre befattningshavare, tillsatta i närmare bestämd ordning. Regler givas om bl. a. beslutförhet och omröstning, protokollföring, göromålen fördelning, verkets lokaler, daglig arbetstid, subordinationsförhållandet mellan högre och lägre tjänstemän och om årliga ferier för ledamöterna. Vidare meddelas föreskrifter om verkets disciplinära befogenhet i förhållande till lägre befattningshavare, som försummat sin tjänst eller brustit i respekt och hörsamhet. De instruktioner för kammarkollegiet, som utfärdades senare under 1600-talet och under 1700-talet, innehålla även de en tämligen noggrann reglering av verkets inre förhållanden; dessutom utfärdade kollegiet självt arbetsordningar.

Den äldsta instruktionen för statskontoret, utfärdad 1680, innehåller huvudsakligen bestämmelser om verkets arbetsuppgifter, berörande rikstatsens uppgörande och tillämpning. I fråga om organisationen anges blott att verkets ämbetsmän voro presidenten och en statskommissarie — förhållandet mellan dem regleras ej närmare — samt att Kungl. Maj:t »ville bestå arbetshjälp åt dem i mån av behov». Närmare regler om verkets personal och sättet för arbetets bedrivande inom verket saknas. Instruktionen, som genom en Kungl. förklaring år 1685 kompletterades med bl. a. bestämmelser om ansvars- och arbetsfördelningen mellan presidenten och statskommissarien samt en föreskrift om protokollföring, var i kraft till år 1720, då den ersattes av en ny. Denna innehåller något utförligare bestämmelser om de inre förhållandena i verket. Utöver tidigare gällande föreskrifter härom meddelades nu i huvudsak regler om sättet för undertecknande av

expeditioner, om mottagningstider samt om rätt för verket att antaga e. o. tjänstemän och att beivra av dem begångna tjänstefel.

År 1838 utfärdades för kammarkollegiet en instruktion, vilken till sin uppställning och i mycket även till innehållet är av helt modern typ, likartad med nu gällande verksinstruktioner. Innehållet är disponerat i fem kapitel, som behandla verkets sammansättning, dess ämbetsbefattning, ärendenas behandling, ämbets- och tjänstemännens skyldigheter samt frågor om åtal och ansvar för befattningshavarnas fel och försummelse i tjänsten. En för statskontoret år 1856 utfärdad instruktion har samma kapitelindelning och är även eljest i formellt avseende likartad. I dessa instruktioner regleras ingående frågor om verkets organisation, tillsättning av tjänstemännen, verkets uppgifter, angivna genom uppräknade utan detaljföreskrifter om sättet för fullgörandet, vidare frågor om formerna för fattande av beslut, rätt att infordra yttranden från andra myndigheter, diarie- och protokollföring, besvärsmätt, de olika befattningshavarnas särskilda åligganden, rätt för verket att utfärda arbetsordning samt verkets disciplinära befogenheter.

Den nyss angivna dispositionen av innehållet synes i huvudsak ha tillämpats i alla senare instruktioner för ämbetsverk, dock ha en närmare reglering och en mera genomförd systematisering medfört att vissa av kapitlen uppdelats på nya sådana. Under senare tid har överhuvudtaget en strävan gjorts sig gällande att i möjligaste mån giva instruktionerna en likartad uppställning och att även med avseende på innehållet närma dem till varandra. Detta har bl. a. skett då instruktionerna reviderats i samband med att nya avlöningsbestämmelser utfärdats. Vid en mera allmän revision av verksinstruktionerna åren 1939 och 1940 infördes för en stor mängd verk likartade bestämmelser i fråga om kompetensvillkor för vissa befattningar, arbetstiden å tjänsterummet, tiden för ingivande av ansökning till ordinarie befattning och tiden för anförande av besvär över verkets beslut om tjänstetillsättning eller förslag därtill.

Under senare tid tillkomna kristidskommissioner, råd, nämnder och dylika organ (t. ex. handels- och industrikommissionen, bränslekommissionen, priskontrollnämnden, jordbruksnämnden, flyktkapitalbyrån, trafiksäkerhetsrådet) ha i allmänhet tämligen kortfattade instruktioner. Utförligast äro bestämmelserna om arbetsuppgifterna. Rörande organisationen angivas blott huvuddragen, f. ö. överlåtes regleringen härav åt vederbörande organ. Bestämmelserna om befattningshavarnas åligganden och arbetets anordnande äro ofta ytterst fragmentariska. Vidare meddelas korta bestämmelser om ansvar och åtal för tjänstefel och om besvär. Bestämmelser om arbets- och mottagningstid samt om ledighet saknas i allmänhet.

I statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 (Saar) meddelas i 2 avd. vissa förvaltningsbestämmelser, berörande bl. a. frågor om

tjänsters inrättande och lönegradsplacering, tjänstetillsättning, förening av lönegradsplacerade tjänster, förening av tjänst med tjänstebefattning eller uppdrag, vikariatsförordnanden, stationeringsort, tjänstgöringsföreskrifter, tjänstgöringstid samt tjänstemans skyldighet att uppehålla annan tjänst och att underkasta sig förflyttning. Delvis utgöra dessa bestämmelser kompletteringar eller undantag för speciella fall från föreskrifter i verksinstruktionerna.

NUVARANDE VERKSINSTRUKTIONERS INNEHÅLL

De nu gällande verksinstruktionerna innehålla i allmänhet avdelningar, berörande i huvudsak följande ämnen, nämligen 1) verkets ämbetsbefattning, 2) organisation, 3) befattningshavarnas åligganden, 4) ärendenas handläggning, 5) arbets- och mottagningstid, 6) tjänstetillsättning, kompetensfordringar, ledighet, vikariat och avsked, 7) åtal och ansvar för tjänstefel samt 8) besvär över verkets beslut. Härjämte finnas i några instruktioner bestämmelser även för lokala organ, som lyda under verket. Som exempel härpå kunna nämnas instruktionerna för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna, för järnvägsstyrelsen med underlydande linjebefäl, för vattenfallsstyrelsen med underlydande lokalförvaltningar vid statens vattenfallsverk och för domänverket ävensom lantmäteriinstruktionen för lantmäteristyrelsen, länslantmäterikontoren och lantmäteriets distriktsorganisation.

En närmare granskning av de olika avdelningarnas innehåll i instruktioner för skilda verk visar i övrigt följande.

Under avdelningen om **verkets ämbetsbefattning** redogöres för de uppgifter som åligga verket. Där sådant förekommer anges vilka myndigheter, som lyda under verket eller stå under dess överinseende.

Till en början bestämmes det område av förvaltningen, som är verkets ämbetsområde; därefter följa mera detaljerade bestämmelser om uppgifterna. I detta sammanhang är det av lätt insedda skäl endast mera allmänt förekommande stadganden i avdelningen som äga intresse.

Allmänt brukar föreskrivas, att verket skall inom sitt ämbetsområde med uppmärksamhet följa utvecklingen såväl inom landet som, såvitt möjligt, i utlandet samt, efter omständigheterna, självt vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder som kunna vara påkallade. Vidare brukar återfinnas ett allmänt stadgande om att verket på begäran skall tillhandagå andra verk och myndigheter med upplysningar och biträde samt för egen del äger att av vederbörande myndigheter erhålla upplysningar, biträde och handräckning. För många verk anges i anslutning härtill, att verket äger infordra yttrande från sakkunnig person, som ej är anställd hos verket, då det finnes erforderligt för utredning av förekommande ärende. I vissa instruktioner förekommer ett stadgande om skyldighet för verket att, där

det påkallas av chefen för vederbörande statsdepartement, besörja föredragning inför statsråd av sådana till verkets handläggning hörande ärenden, som bragts under Kungl. Maj:ts eller departementschefs prövning.

Bland stadgandena om ämbetsbefattningen förekommer regelmässigt en uppräknig av årligen återkommande göromål, vilka i stor utsträckning äro desamma för de olika verken. De vanligast förekommande av dessa göromål avse skyldighet för verket att

1) »inom därför bestämd tid» (se SFS 247/1922) till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de anslagsäskanden och de framställningar i övrigt inom verkets ämbetsområde, som verket finner böra göras hos nästkommande års riksdag;

2) »inom därför stadgade tider» (se SFS 699/1945, 389/1946, 995/1947 och 329/1949) till riksräkenskapsverket avlämna föreskrivna räkenskaps- och redovisningshandlingar;

3) före viss i instruktionen angiven tid till justitiekanslersämbetet avlämna förteckning över de före utgången av nästföregående år till verken inkomna ärenden, som icke inom två månader efter nämnda års utgång blivit slutligt handlagda; och att

4) före viss i instruktionen angiven tid till chefen för det departement, varunder verket lyder, avgiva (kortfattad) berättelse om verkets (stundom även om underlydande organs) verksamhet under det nästförflutna året (ibland budgetåret).

Beträffande punkterna 3) och 4) variera i olika instruktioner bestämmelserna om den tidpunkt före vilken skyldigheten skall vara fullgjord. Vanligast synes emellertid vara att uppgiftsskyldigheten enligt punkt 3) (förteckning över oavslutade ärenden) skall fullgöras före den 1 april och skyldigheten enligt punkt 4) (verksamhetsberättelse) före den 1 oktober.

I instruktionerna stadgas vidare, vanligen under avdelningen om ämbetsuppgifterna men ibland på annan plats, att verket (stundom verkschefen) äger utfärda arbetsordning och särskilda föreskrifter till efter rättelse för verkets befattningshavare.

I avdelningen om verkets organisation meddelas bestämmelser om verkschef och om ledamöter, där sådana finnas. För verk, som lyda under styrelser (t. ex. statens provningsanstalt, statens pensionsanstalt och flygtekniska försöksanstalten), givas bestämmelser om styrelsens sammansättning. Speciella bestämmelser om särskilda fullmäktige och sakkunniga, ofta lekmanrepresentanter, meddelas för vissa verk. Vidare regleras i denna avdelning verkets uppdelning i byråer, sektioner och andra avdelningar. Ofta fastställs även — åtminstone i stora drag — ärendenas fördelning på de olika underavdelningarna. Stundom överlåtes åt verket att i arbetsordningen bestämma fördelningen. Angående befattningshavarna stadgas i allmänhet endast, att hos verket skola vara anställda befattnings-

havare i enlighet med gällande personalförteckning samt dessutom annan personal (icke-ordinarie befattningshavare) i mån av behov och tillgång på medel.

Reglerna om befattningshavarnas åligganden anknyta till vad som är stadgat om verkets ämbetsbefattning och organisation och anvisa särskilda arbetsuppgifter för olika befattningshavare. Beträffande verkschefen stadgas vanligen, att han är i första rummet ansvarig för fullgörandet av verkets arbetsuppgifter och skall tillse att personalen med nit och noggrannhet fullgör sina åligganden. Ofta tillägges att verkschefen bör personligen deltaga i utredningen av viktigare ärenden och, om han så finner lämpligt, själv föredraga dem. För souschef, byrå- och andra avdelningschefer meddelas även bestämmelser liksom för andra befattningshavare med mera speciella uppgifter, t. ex. sekreterare och registratorer. För verk, där sådant kan förekomma, givas vidare regler om skyldighet för verkschefen eller annan att inspektera underordnade myndigheter. Ett vanligt förekommande stadgande går ut på att chefen, när han så finner nödigt, äger inom riket företaga inspektions- och andra tjänsteresor, vilka påkallas av verkets ämbetsförvaltning, samt att ledamot eller befattningshavare må företaga sådana resor efter uppdrag av chefen. Beträffande verkschefen tillägges i detta sammanhang vanligen att han skall göra anmälan om tillämnad resa hos vederbörande departementschef samt lämna verket underrättelse.

Helt naturligt kunna befattningshavarnas åligganden ej mera utförligt regleras i instruktionerna; supplerande regler givas i arbetsordningar, särskilda tjänsteföreskrifter och på annat sätt. En allmän tendens i nyare instruktioner är att lämna största möjliga utrymme för en fri disposition av tillgänglig arbetskraft. — Såsom en allmän tjänsteplikt stadgas i regel i instruktionerna, att alla befattningshavare äro skyldiga att, utöver vad instruktionen innehåller i avseende å tjänstgöringen, dels ställa sig till efterrättelse gällande arbetsordning och särskilda föreskrifter och dels utan avseende å stadgad arbetsfördelning lämna det biträde som påkallas av vederbörande förman.

I avdelningen om ärendenas handläggning meddela instruktionerna bestämmelser i vilka former och av vilka tjänstemän ärendena skola handläggas. Hit höra framför allt reglerna om beslutsformerna, vilka äro mycket olika för skilda verk.

Den kollegiala formen för beslutsfattande, som tidigare var den normala inom den centrala förvaltningen, kvarstår numera såsom huvudregel endast för ett verk (pensionsstyrelsen) samt för s. k. »anstaltsstyrelser», t. ex. styrelsen för statens provningsanstalt. I övrigt förekommer kollegial form blott såsom en mer eller mindre betydelsefull undantagsföreteelse. Denna beslutsform har flera olika varianter; sålunda äga i vissa fall *alla* ledamöter

i verket deltaga i besluten, under det att i andra fall beslutanderätten är begränsad till *vissa* ledamöter. — I samband med regler om kollegial form lämnas vanligen anvisningar om omröstningssättet.

Det system, som numera är förhärskande inom de centrala verken, är det s. k. »enrådighetssystemet», som innebär att beslut regelmässigt fattas av verkets chef ensam. Även härvid kunna olika former förekomma. Som regel föredrages ärendet inför chefen av den befattningshavare, som berett detsamma. I många fall föreskrives även samråd med andra än föredraganden eller stadgas, att särskilda befattningshavare skola på förhand uttala sin mening eller beredas tillfälle yttra sig. Särskilt vanlig är föreskriften att vissa ärenden skola avgöras av chefen i närvaro av föredraganden och (minst) en annan ledamot. I vissa fall föreskrives att chefen, innan han beslutar i saken, skall överlägga med eller höra särskilda råd, sakkunniga eller fullmäktige. Stundom kan chefen fatta beslut i friare former, utan föredragning. Detta är fallet i vissa verk med enkel organisation (exempelvis mynt- och justeringsverket) men förekommer även eljest, då ett förenklat arbetssätt funnits erforderligt, t. ex. i brådsakande fall.

I stor utsträckning förekommer att beslut i mindre viktiga frågor fattas av enskilda befattningshavare i verkets namn. Särskilt har beslutanderätt i växlande omfattning överlåtits åt byråchefer eller andra föredragande. Detta har skett dels genom instruktionerna, dels genom arbetsordningar eller andra föreskrifter.

I instruktionerna lämnas i samband med bestämmelserna om beslutanderätten vanligen regler om upprättande av föredragningslistor och protokoll samt om utgående expeditioner. I sistnämnda hänseende regleras huvudsakligen sättet för undertecknande och kontrasignerande av verkets expeditioner.

Beträffande anteckningar om verkets beslut föreskrives allmänt att föredragningslista skall upprättas över alla ärenden »som föredragas i verket» eller »som avgöras av verket». Med dessa formuleringar vill man angiva att fråga är om ärenden, som behandlas av verket såsom sådant, däremot icke s. k. byråchefs- och kansliärenden. Beträffande föredragningslistans innehåll stadgas genomgående, att den skall upptaga vilka som deltagit i ärendenas avgörande eller eljest närvarit vid handläggningen samt besluten i kort sammanfattning. Reglerna i vilka fall protokoll skall föras äro mycket växlande på grund av verkens olika arbetsuppgifter, organisation m. m. Ett allmänt stadgande, som ofta förekommer i instruktionerna, ibland vid sidan av mera speciella bestämmelser, går ut på att protokoll skall föras då beslutet skall expedieras genom protokollsutdrag, då skiljaktig mening förekommer eller då verket finner anledning särskilt förordna därom.

Reglerna om sättet för undertecknande och kontrasignation av verkets expeditioner äro avhängiga av verkets organisation och vad som föreskri-

vits om beslutsformerna, varför de starkt växla. Bestämmelser givas om underskrift och kontrasignation av ärenden, som avgjorts av eller i närvaro av chefen, samt av byråchefs- och kansliärenden, vilka avgjorts av föredragande eller annan befattningshavare. Vidare föreskrives hur expedition, som skolat undertecknas av chefen, vid förfall för denne må undertecknas av annan. För vissa verk förekomma speciella bestämmelser om undertecknande av expeditioner i särskilda slag av ärenden, t. ex. olika registerutdrag. Ibland meddelas inga bestämmelser om undertecknande och kontrasignation i instruktionen utan överlåtes åt verket att göra detta i arbetsordningen. Beträffande utgående expeditioner meddelas vanligen även bestämmelser om att den som kontrasignerar expedition är ansvarig för dess överensstämmelse med justerat koncept, att i skrivelse till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement skall angivas vilka som deltagit i ärendets avgörande samt vem som föredragit ärendet, samt att, därest i ärende av sistnämnda slag skiljaktig mening förekommit, antingen särmeningen skall angivas i skrivelsen eller ock utdrag av protokollet, upptagande den skiljaktiga meningen, bifogas.

I fråga om arbets- och mottagnings-tid ha under senare år instruktionerna blivit enhetligare såtillvida som i stort sett likartade regler införts om arbetstid på tjänsterummet och om öppethållande av expeditioner för allmänheten.

För befattningshavare med full tjänstgöring utgör den normala arbetstiden på tjänsterummet i allmänhet 42 timmar i veckan eller, där vecka innehåller mindre än sex arbetsdagar, ett i förhållande till antalet arbetsdagar minskat antal timmar. Det överlämnas i allmänhet åt verket eller verkschefen att bestämma till vilka tider på dagen arbetet skall förläggas; dock må arbetstiden icke någon arbetsdag understiga $4\frac{1}{2}$ timmar. I arbetstiden må icke inräknas måltidsrast. — Om och i den mån omständigheterna tillåta det äger verkschefen för högst tre månader under tiden juni—september medgiva att arbetstiden inskränkes med högst 9 timmar i veckan, varvid arbetstiden på lördagar må begränsas till $3\frac{1}{2}$ timmar (sommartid).

Vissa personalgrupper, t. ex. statens provningsanstalts verkstadspersonal, ha 48 timmars arbetsvecka. Arbetstiden skall för dem så förläggas, att icke någon arbetsdag understiger $5\frac{1}{2}$ timmar; för lördagar under sommar-månaderna gäller emellertid att arbetstiden skall vara minst $4\frac{1}{2}$ timmar.

Beträffande befattningshavare, som ej ha full tjänstgöring, brukar i instruktionerna stadgas, att de skola utföra sitt arbete på tjänsterummet på tid, varom, där ej annat finnes stadgat, föreskrifter meddelas av verkschefen. Efter verkschefens bestämmande kan i stället vederbörande förman meddela sådana föreskrifter.

Följande bestämmelser om inskränkning i fastställd arbetstid i särskilda

fall förekomma allmänt i instruktionerna: På påskafton, midsommarafton och julafton är arbetet inställt, såvida icke annat särskilt bestämts. (Denna bestämmelse är i vissa instruktioner utformad så, att arbetet å de angivna helgdagsaftnarna må efter verkschefens bestämmande helt eller delvis inställas). Viss inskränkning i arbetstiden må ock av verkschefen kunna medgivas vid särskilda tillfällen. För fullgörande av något av Kungl. Maj:t eller på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande meddelat allmänt uppdrag må arbetet å tjänsterummet inskränkas i erforderlig mån. Därest i särskilda fall arbete finnes med större fördel kunna utföras utom tjänsterummet, må medgivande till inskränkning i arbetstiden på tjänsterummet lämnas av verkschefen eller, efter dennes bestämmande, av vederbörande förman. Då göromålens gång det kräver, äger förman påfordra utsträckning av arbetstiden. — Expeditionsvakt (motsvarande befattningshavare) må åläggas den tjänstgöring nattetid, som erfordras för ämbetslokalernas bevakning; dock skall han i sådant fall åtnjuta motsvarande befrielse från dagtjänstgöring.

Daglig mottagningstid är i instruktionerna regelbundet föreskriven för verkschefen samt i fråga om registrators- och kassakontor, där allmänheten tages emot. För verkschefen är den dagliga mottagningstiden regelmässigt bestämd till minst en timme. Ofta är samma mottagningstid föreskriven även för andra befattningshavare såsom byråchefer eller andra avdelningschefer. Ibland har det överlämnats åt verkschefen eller åt verket att avgöra i vad mån särskild mottagningstid skall finnas för andra än chefen. Beträffande registrators- och kassakontor stadgas genomgående att de skola hållas öppna minst 5 timmar varje arbetsdag på bestämd tid. Verkschefen äger dock, där så utan olägenhet kan ske, inskränka tiden å dag före söndag och helgdag. Han kan därvid gå ned till 3½ timmar för högst tre månader under tiden juni—september och till 4½ timmar för övriga nio månader av året.

Verksinstruktionernas bestämmelser om tjänstetillsättning och kompetensfordringar skilja sig helt naturligt avsevärt från varandra i detaljerna, bl. a. på grund av verkens olika organisation. De ha emellertid i stor utsträckning vissa huvuddrag gemensamma.

För flertalet *icke-affärsdrivande* verk stadgas följande. Verkschefen tillsättes eller förordnas av Kungl. Maj:t. Förordnande meddelas för viss tid eller tills vidare. Byråchefer och andra avdelningschefer tillsätts eller förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av verkschefen. Även här förekommer förordnande för viss tid eller tills vidare. Ordinarie och extra ordinarie befattningshavare i 27 och högre lönegrader i löneplan nr 1 i statens löneplansförordning med undantag av nyssnämnda byråchefer och avdelningschefer tillsätts av Kungl. Maj:t efter förslag av verket. Övriga ordinarie och extra ordinarie befattningshavare tillsätts av verket. Annan personal

antages av verket; stundom tillägges här »där ej skäl föreligger att understålla ärendet Kungl. Maj:ts prövning eller Kungl. Maj:t för visst fall annorlunda förordnar» eller liknande.

Beträffande anställningsformen stadgas merendels att ordinarie befattningshavare i 24 och högre lönegrader i löneplan nr 1 tillsätts genom fullmakt samt att övriga ordinarie tjänstemän tillhörande samma löneplan tillsätts medelst konstitutorial.

Utöver de nu angivna bestämmelserna förekomma för vissa verk speciella stadganden, t. ex. beträffande tillsättning av särskilda ledamöter, vilka icke äro tjänstemän i egentlig mening, fullmäktige, sakkunniga m. fl. Vidare meddelas bestämmelser om kompetensfordringar.

För de fall då befattning skall tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av verket meddelas i de flesta instruktioner likartade bestämmelser om kungörande i allmänna tidningarna och medelst anslag i verkets lokal samt om avgivande av förord. Liknande kungörelsebestämmelser gälla vid verkets egen tillsättning av ordinarie befattning eller extra ordinarie befattning i 24 eller högre lönegrad. Ansökningstiden är numera regelmässigt 20 dagar, räknat från dagen för kungörandet i allmänna tidningarna.

För de *affärsdrivande* verken gälla i viss mån avvikande bestämmelser om tjänstetillsättning. Sålunda förekomma i dessa verk icke några fullmaktstjänster. Frånsett verkschefen och andra högre befattningshavare, vilka utan ansökan förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, tillsätts verkets tjänstemän genom konstitutorial antingen av Kungl. Maj:t eller av verket. Gränsen synes härvid genomgående vara bestämd så, att tjänster i 31 och högre lönegrader tillsätts av Kungl. Maj:t — byråchefstjänster efter förslag av verkschefen och de övriga efter förslag av verket — samt att tjänster i 30 och lägre lönegrader tillsätts av verket. Icke-ordinarie befattningshavare antagas av verket.

Verksinstruktionernas bestämmelser om ledighet, vikariat och avsked äro i stort sett likalydande. I huvudsak brukar följande gälla.

Verkschefen äger förlägga sin semester till tid, som han själv bestämmer, och kan utöver semester taga ledighet för enskilda angelägenheter (med avstående av lön) under högst femton dagar årligen.

Fördelningen av semester mellan befattningshavarna i verket fastställs av verkschefen. I verk, där souschef finnes, brukar verkschefen bestämma semestertid för souschefen och den sistnämnde fördela semestern mellan övriga befattningshavare. Tjänstemän i verket kunna vid behov beviljas annan ledighet än semester. Härvid gäller regelmässigt att vissa särskilt angivna högre befattningshavare kunna av verket (stundom av verkschefen eller souschef) beviljas sådan ledighet under högst 45 dagar årligen; vid behov av tjänstledighet under längre tid skall frågan hänskjutas till Kungl.

Maj:ts prövning. Andra befattningshavare än de nyss nämnda kunna av verket beviljas tjänstledighet efter omständigheterna. De högre befattningshavare, om vilka här är fråga, angivas på olika sätt i olika instruktioner. Ibland uppräknas de, ibland användes den sammanfattande beteckningen »ledamot», i andra fall åter drages gränsen vid en viss lönegrad. Det vanligaste synes vara att den till 45 dagar begränsade ledigheten ifrågakommer för ledamöter i verket samt för byråchefer och motsvarande avdelningschefer (t. ex. avdelningscheferna i statens provningsanstalt och statens väginstitut), vilka icke äro ledamöter.

Beträffande vikariatsförordnande stadgas, att därest vikarie erfordras för befattningshavare eller befattning är ledig verket må förordna lämplig person att uppehålla befattningen; där fråga om ledighet hänskjutits till Kungl. Maj:ts avgörande, skall dock även vikarieförordnande meddelas av Kungl. Maj:t. I några instruktioner föreskrives i detta sammanhang, att befattningshavare efter verkschefens prövning äger att »för beredande av visst ärende eller viss grupp av ärenden» erhålla befrielse från handläggning under viss tid av övriga ärenden; verkschefen kan i sådant fall uppdraga åt annan befattningshavare att i stället handlägga de sistnämnda ärendena.

Om avsked föreskrives att ansökan därom skall, där sökanden är utnämnd eller förordnad av Kungl. Maj:t, överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande men i annat fall prövas av verket. Det erinras om att innan avsked beviljas, frågan om sökandens rätt till pension skall vara prövad, där sådan förekommer.

Verksinstruktionernas bestämmelser om å t a l o c h a n s v a r f ö r t j ä n s t e f e l behandla väsentligen frågan om disciplinbestraffning. Därjämte angives huru i vissa fall ett tjänstefel *skall* eller — enligt verkets bedömande — *må* medföra, att verket »skiljer saken ifrån sig» genom att förordna om allmänt åtal. För vissa högre befattningshavare, vilka icke kunna bestraffas disciplinärt, lämnas regler om forum privilegium vid åtal för tjänstefel.

Vid de ändringar i strafflagens stadganden om ämbetsbrott, som trädde i kraft den 1 januari 1949, lämnades dessa instruktionsbestämmelser formellt oförändrade. Liksom före strafflagsändringen äro disciplinära ansvarsbestämmelser och strafflagens bestämmelser om ämbetsbrott alltjämt i princip självständigt tillämpliga oberoende av varandra. Dubbelbestraffning får dock ej förekomma. För att undanröja risk härför har i strafflagen intagits ett nytt stadgande (25 kap. 8 §) enligt vilket domstol, om förvaltningsmyndighet ålagt ämbetsman bestraffning för visst brott, har att taga hänsyn därtill vid bestämmande av straff för samma brott; förvaltningsmyndighetens beslut skall förfalla, om det ej helt eller delvis verkställts då åtal för brottet väckes.

Såsom redan berörts äro icke alla innehavare av statlig tjänst underkastade disciplinär bestraffning. Undantagna från avsättning i disciplinväg äro de ämbets- och tjänstemän, som omfattas av oavsättlighetsgrundsatsen i regeringsformens § 36, alltså i huvudsak de som erhållit fullmakt å tjänsten. Vidare äro chefer och andra högre förvaltningsämbetsmän, även om de icke omfattas av nämnda grundsats, helt undantagna från disciplinbesträffning; detsamma är fallet med vissa särskilt förordnade ledamöter.

Beträffande de från disciplinbesträffning helt undantagna befattningshavarna innehålla verksinstruktionerna en bestämmelse — i allmänhet av likartad utformning i olika instruktioner — som brukar inleda avdelningen om åtal och ansvar för tjänstefel. Det stadgas, att åtal skall ske inför Svea hovrätt om dessa befattningshavare göra sig skyldiga till fel eller försummelse i tjänsten. I några instruktioner, tillkomna efter den 1 januari 1949, användas i stället för uttrycket »fel eller försummelse i tjänsten» orden »ämbetsbrott, som i 25 kap. 1—4 §§ strafflagen omförmäles». I instruktionen för fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök anges att åtal sker »inför hovrätt». De befattningshavare, för vilka bestämmelsen om speciellt forum gäller, angivas i instruktionerna genom uppräknig. Denna omfattar alltid verkschefen. För övrigt synes gränsdragningen genomgående ha skett så, att under bestämmelsen förts ledamöter i verket och byråchefer, även om de icke äro ledamöter, ävensom — i fråga om tjänstefel i ärenden som av vederbörande föredragits — också andra föredragande än ledamöter och byråchefer.

Instruktionernas stadganden beträffande andra befattningshavare än de från disciplinstraff undantagna tillhöra vanligen endera av två huvudtyper, nedan angivna under 1. och 2. Den förra av dessa gäller de vanliga, merendels äldre, ämbetsverken, där vissa befattningshavare äro tillsatta medelst fullmakt, och den senare de affärsdrivande verken, där fullmaktstjänster icke förekomma.

1. Beträffande ordinarie befattningshavare i äldre verk stadgas, att därest han gör sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten eller brister i anständigt uppträdande, verket äger efter omständigheterna antingen tilldela honom varning eller döma honom till mistning av lön för högst trettio dagar eller ock suspendera honom på högst tre månader från tjänst och lön. För det fall att den felande icke låtit sig rätta av disciplinär bestraffning eller gjort sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet stadgas att han, där befattningen är tillsatt genom fullmakt, skall ställas under åtal inför vederbörande underrätt samt, där befattningen är tillsatt genom konstitutorial, skall antingen åtalas eller av verket skiljas från tjänsten.

I fråga om icke-ordinarie befattningshavare föreskrives att om han ådagalägger försumlighet, oskicklighet eller klandervärt uppförande eller eljest visar sig olämplig, verket äger tilldela honom varning eller skilja honom

från tjänsten eller, beträffande den som förordnats av Kungl. Maj:t, hos Kungl. Maj:t göra framställning om hans entledigande. Vid svårare förseelse föreskrives att åtal sker inför vederbörande underrätt.

2. För ordinarie befattningshavare i affärsdrivande verk stadgas, att om han beträdes med fel eller försummelse i tjänsten eller låtit klandervärt uppförande komma sig till last, verket må döma honom till varning eller böter, motsvarande högst en månads lön, eller till mistning av tjänsten under högst tre månader. Om den, som begått tjänstefel, icke låter sig rätta av disciplinär bestraffning eller tjänstefelet är av svårare beskaffenhet, må verket avsätta honom eller, om han är tillsatt eller förordnad av Kungl. Maj:t, göra framställning om hans avsättning. En särskild bestämmelse gives för de fall att tjänsteman antingen lägger hinder i vägen för tjänstens punktliga fullgörande genom att, utan att ledighet eller avsked beviljats honom, nedlägga arbetet eller genom att otillbörligt fördröja arbetet eller också inför samlade befattningshavare inom verket uppmanar till sådan handling; därigenom skall han, om handlingen icke faller under allmän lag, anses ha gjort sig skyldig till sådant tjänstefel av svårare beskaffenhet, varå avsättning kan följa.

Icke-ordinarie befattningshavare, som gör sig skyldig till försumlighet, oskicklighet eller klandervärt uppförande eller till fel i tjänsten, må av verket antingen efter uppsägning skiljas från tjänsten eller ock liksom ordinarie befattningshavare dömas till varning, böter, suspension eller avsättning.

Gemensamt för ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare gäller att verket under vissa förutsättningar kan förordna om åtal inför domstol. Så kan ske om tjänstefelet är av beskaffenhet att därå enligt allmän lag kan följa fängelse eller straffarbete eller om det innefattar kränkning av annans rätt, så att skadestånd kan ifrågakomma, eller om verket eljest finner skäl att skilja saken ifrån sig.

Båda de nu nämnda typerna av instruktionsbestämmelser (1 och 2) innehålla regler om interimistisk avstängning av felande befattningshavare från tjänstgöring. Det stadgas, att om åtgärd vidtages för anställande av åtal, verket äger avstänga den felande från tjänstens utövning till dess över honom blivit slutligen dömt eller domstolen annorlunda förordnar. Vidare föreskrives att om verket fattat beslut om befattningshavares suspension eller skiljande från tjänsten, äger verket likaledes, till dess beslutet vunnit laga kraft, avstänga den felande från utövning av tjänsten.

Slutligen innehålla några instruktioner ur båda grupperna en bestämmelse, enligt vilken verket, då befattningshavare som suspenderas åtnjuter tjänstebostad, äger bestämma huruvida han för suspensionstiden må bibehållas vid bostaden mot erläggande av stadgad ersättning; han skall dock i varje fall åtnjuta skälig tid för avflyttning.

I samband med bestämmelsen om åtal och ansvar för tjänstefel meddelas i några instruktioner regler om befogenhet för verket att förelägga befattningshavare vite i samband med att från honom infordras upplysning, förklaring, yttrande eller redovisning samt att utdöma vitet. Sådant föreläggande avser ibland befattningshavare såväl inom verket som i underlydande organ men i några instruktioner (t. ex. de för medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen) endast »underlydande utom verket». Möjligheten att förelägga vite har i ett påträffat fall (instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna) begränsats till att gälla »vid förnyat infordrande», då befattningshavaren uraktlåtit att efterkomma tidigare anmaning; i andra fall kan vitesföreläggande äga rum redan då den första anmaningen riktas till vederbörande.

Beträffande besvär över verkets beslut innehålla instruktionerna följande gemensamma bestämmelser.

Den, som ej åtnöjes med verkets beslut, äger, där ej annorlunda är stadgat, hos Kungl. Maj:t söka ändring genom besvär, vilka skola ha inkommit till vederbörande statsdepartement inom trettio dagar efter erhållen del av beslutet; för besvär över beslut om tjänstetillsättning eller förslag därtill är dock besvärstiden tjugu dagar efter den, då beslutet tillkännagavs genom anslag i verkets lokal. — Beslut om avstängning från tjänstgöring går i verkställighet utan hinder av besvär.

För vissa verk finnas härutöver specialbestämmelser om besvär i särskilda fall såsom i anmärknings- och avskrivningsmål.

De bestämmelser avseende underlydande myndigheter, som finnas intagna i en del verksinstruktioner, behandla i allmänhet dessa myndigheters ämbetsbefattning och organisation, befattningshavarnas åligganden och ärendenas handläggning. Ibland meddelas även särskilda bestämmelser om arbetstid, tjänstetillsättning, ledighet, vikariat och avsked samt om åtal och ansvar för tjänstefel; i andra fall gälla i dessa ämnen gemensamma eller sinsemellan likartade bestämmelser för verket och de underlydande myndigheterna.

De särbestämmelser, som sålunda finnas, äro helt naturligt av mycket speciell natur.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att inom vissa ämnesområden — framför allt arbets- och mottagningstid, tjänstetillsättning, ledighet, vikariat och avsked, åtal och ansvar för tjänstefel samt besvär — den i instruktionerna givna regleringen i stor utsträckning är likartad för flertalet verk. De sakliga skiljaktigheterna äro här få; ofta synas de bero på rena tillfälligheter. Även i formellt avseende överensstämna ifrågavarande regler i de olika instruktionerna merendels med varandra. — Beträffande verkens

ämbetsbefattning och organisation, befattningshavarnas åligganden och ärendenas handläggning skilja sig däremot bestämmelserna mycket från varandra. Dock förekomma även här vissa allmänt hållna stadganden, vilka såväl sakligt som formellt äro likartade i instruktionerna. Som exempel må framhållas föreskrifterna om redogörelseplikt m. m. mot överordnad myndighet, om plikt till samverkan med andra organ samt om föredragningslista och protokoll.

ALLMÄNNA RIKTLINJER FÖR UTREDNINGSGÄRAN

Enligt sin ordalydelse avser utredningsuppdraget ett förslag till en verksstadga, innehållande för ämbetsverken gemensamma förvaltningsbestämmelser. Den tidigare framställningen har givit vid handen, att sådana gemensamma stadganden i vid utsträckning förekomma i de olika verksinstruktionerna.

Vid utredningsuppdragets fullgörande har det i första hand gällt att från nu gällande verksinstruktioner till en enhetlig författning sammanföra de stadganden, som behandla för alla eller flertalet ämbetsverk gemensamma ämnen. Med en dylik koncentration vinnes den fördelen att de talrika differenserna mellan dylika stadganden så långt möjligt avlägsnas. I enstaka fall kan det helt visst framgå, att en för ett ämbetsverk säregen formulering av ett allmänt förvaltningsstadgande äger materiell bakgrund och bör bibehållas för just detta verk. Då det här är fråga om för flertalet ämbetsverk gemensamma ämnen, synes det emellertid befogat utgå ifrån, att ett förenhetligande icke blott låter sig göra utan är i princip eftersträfvansvärt. Med särskild styrka framstår detta sistnämnda i fall, där skiljaktigheterna i utformningen äro rent formella. Att i dylika fall — vilka uppenbarligen utgöra det stora flertalet — olikheterna böra avlägsnas kan knappast vara föremål för tvekan. Både ur tolkningssynpunkt och eljest är det ett önskemål att de talrika för ämbetsverken gemensamma allmänt förvaltningsmässiga frågorna lösas enhetligt i stället för att som hittills på varierande sätt regleras i närmare 100-talet olika verksinstruktioner. Fördelen av samlade gemensamma bestämmelser framträder icke minst vid tillfällen då det kan ifrågakomma att på någon gemensam punkt ändra hittills gällande regler. Medan en sådan åtgärd under nuvarande förhållanden berör ett otal författningar, skulle det efter tillkomsten av en verksstadga vara tillräckligt att ett enda författningsrum erhåller ny lydelse.

Vid utredningsarbetet har det icke framstått som angeläget att över hela linjen materiellt omarbete de instruktionbestämmelser, vilka behandla ämnen, lämpade för reglering i verksstadgan. I detta sammanhang må erinras om att f. n. andra utredningar pågå, vilka syfta till att åstadkomma nya bestämmelser för särskilda områden av förvaltningsverksamheten. Sålunda utreder 1948 års förhandlingsrättskommitté (statsrådet Lingman, ordf.,

m. fl.) spörsmål, som sammanhånga med förhandlingar i anställningsfrågor mellan staten och tjänstemännen. Enligt vad som upplysts har i denna utredning övervägts att framlägga förslag till en tjänstemannalag, behandlande bl. a. tillsättning av offentliga tjänster, tjänstgöringsskyldighet, disciplinbesträffning, uppsägning och avsked. Vidare utreda besvärssakkunniga (prof. N. Herlitz, ordf., m. fl.) det administrativa besvärsinstitutet och därmed sammanhängande frågor. Nämnas må även att 1949 års tjänsteförteckningskommitté (generaltulldirektören V. Fahlander, ordf., m. fl.) har att upptaga bl. a. frågan om lämpliga anställningsformer inom förvaltningen.

På åtskilliga punkter synes det dock påkallat att komplettera och även sakligt omarbета de bestämmelser, som från instruktionerna tänkas överförda till en verksstadga. Det må erinras om att verksinstruktionerna hittills i stort sett saknat bestämmelser rörande sådana i modern statsförvaltning aktuella och viktiga spörsmål som rationaliseringsarbete och personalvård. Den genomgripande omarbetning, som svensk straffrätt undergått under de sista decennierna, kan vidare ej lämnas obeaktad vid utformningen av de betydelsefulla reglerna om disciplinstraff. Under utredningsarbetet har vidare övervägts huruvida bestämmelser av allmänt förvaltningsmässig natur i andra författningar än verksinstruktionerna kunna böra överflyttas till en verksstadga. Härvid kunde särskilt ifrågakomma vissa stadganden i den förut omnämnda 2 avd. Saar, vilka synas ha närmare samband med instruktionernas bestämmelser än med avlöningsbestämmelserna i Saar. Som exempel kan nämnas, att instruktionernas regler om vikariatsförordnande i vissa fall äro satta ur kraft genom stadgandena i 8 § Saar om vikariatslöneförordnande; sådant skall i allmänhet meddelas i den ordning som är stadgad för tillsättande av den tjänst förordnandet avser. Då emellertid de ämnen, som behandlas i 2 avd. Saar, hittills pläгат regleras av Kungl. Maj:t och riksdagen samt vidare verksstadgan i första hand är avsedd endast för centrala ämbetsverk, har någon utbrytning av bestämmelser i Saar ur deras hittillsvarande ram icke nu kunnat vidtagas.

Frågan vilka nuvarande instruktionsbestämmelser som böra upptagas i stadgan är givetvis avhängig av hur vidsträckt stadgans tillämpningsområde anses böra vara. Helt allmänt torde kunna sägas att, därest syftet med stadgan — att göra instruktionsbestämmelserna enhetliga — skall vinnas, stadgan bör komma till användning för största möjliga antal verk och innehålla så många av de olika instruktionernas bestämmelser som lämpligen kan ske. Detta torde emellertid — på grund av de stora skiljaktigheterna mellan verken bl. a. i fråga om arbetsuppgifter och organisation — få till följd, att stadgan icke kan avpassas för en bestämd krets av verk på sådant sätt att *samtliga* dess bestämmelser utan vidare

bliva tillämpliga på *alla* de avsedda verken. Stadgan skulle då få ett alltför begränsat innehåll. Lämpligare torde vara att av instruktionernas olika stadganden medtaga sådana, som kunna bedömas ha en mera allmän giltighet och att därefter från fall till fall avgöra, på vilka verk stadgan kan få tillämpning. Härvid kan det möjligen visa sig att för vissa verk undantag måste göras beträffande någon eller några av stadgans bestämmelser. Uppenbarligen vore det emellertid oförmånligt och ägnat att vålla oklarhet, om sådana undantag ofta skulle behöva ske. Man synes därför böra eftersträva att stadgans innehåll blir så allmängiltigt, att undantag icke i större utsträckning behöva förekomma.

Det ligger i sakens natur att särskild instruktion och eventuellt arbetsordning alltjämt bli erforderliga för verken. Där skola då ingå de föreskrifter av instruktionsnatur, som för ett visst verk kunna erfordras utöver bestämmelserna i stadgan.

FÖRSLAG TILL ALLMÄN VERKSSTADGA

I enlighet med de sålunda angivna riktlinjerna har undersökts vilka bestämmelser i de nuvarande verksinstruktionerna, som — efter jämkningar och förändringar där sådant kräves — lämpligen böra upptagas i en allmän verksstadga, samt vilka nya stadganden som böra ingå däri. Ett förslag till stadga har upprättats, vilket såsom *bil. A* fogas vid denna promemoria.

Verkets ämbetsbefattning

Såsom förut nämnts äro föreskrifterna i verksinstruktionerna angående verkets ämbetsbefattning till stor del av mycket speciell art, tillämpliga endast å det ifrågavarande verket. Emellertid förekomma även bestämmelser av mera generell natur. Stadganden motsvarande dessa sistnämnda synas böra ingå i verksstadgan.

Den i instruktionen allmänt förekommande bestämmelsen, att verket skall inom sitt ämbetsområde med uppmärksamhet följa utvecklingen såväl inom landet som, såvitt möjligt, i utlandet samt självt vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder som kunna vara påkallade, bör sålunda få sin motsvarighet i stadgan. En föreskrift av denna innebörd synes lämpligen böra inleda det avsnitt av stadgan, som upptager allmänna bestämmelser om verkets ämbetsbefattning.

Bestämmelsen i fråga har tydligen samband med problemet om effektivisering och rationalisering inom statsförvaltningen. I ett den 4 mars 1950 avlämnat betänkande (SOU 1950:8) har 1949 års rationaliseringsutredning uppgjort en plan för rationaliseringsverksamhetens framtida bedrivande inom statsförvaltningen. Där har uttalats, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utöva ledningen av denna verksamhet under det att det praktiska rationaliseringsarbetet bör bedrivas i olika former, nämligen dels av de förvaltande statsorganen själva, dels av ett särskilt rationaliseringsorgan och dels av kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Beträffande rationaliseringsverksamheten genom de förvaltande organen yttrar utredningen (s. 90) bl. a. följande.

För att effektivisera de förvaltande organens rationaliseringsverksamhet krävas åtgärder av skilda slag. Av stor betydelse är till en början att det klart utsäges, att rationaliseringsverksamhet är en ämbetsuppgift för alla förvaltande organ vid sidan av och i samband med deras egentliga förvaltningsuppgifter. Det bör sålunda åvila icke endast verkscheferna utan statsorganen såsom sådana att tillvarataga alla möjligheter till förenkling och besparing utan att säkerheten otillbörligt eftersättes. Statsorganen böra åläggas att ständigt hava sin uppmärksamhet riktad på effektiviteten i förvaltningsverksamheten. Därvid är icke tillräckligt att i lagar och andra författningar angivna föreskrifter efterföljas med enklast möjliga medel och på i övrigt lämpligaste sätt, utan förvaltningsorganen böra även hava uppmärksamheten riktad på författningarnas ändamålsenlighet i den praktiska tillämpningen. Helt naturligt förhåller det sig så, att en författning ofta tillkommer på grundval av teoretiska antaganden om lämpligheten av den ena eller andra ordningen. I praktiken kan emellertid visa sig att sådant antagande i ett eller annat avseende varit felaktigt. Det bör då åligga det närmast tillämplande statsorganet att påpeka detta för den för författningen ansvariga myndigheten samt att föreslå lämplig ändring.

Föreskrift om skyldighet för statsorganen att beakta möjliga rationaliseringsåtgärder och att genomföra dessa eller taga initiativ därtill genom framställning till vederbörande beslutande myndighet kan meddelas i de olika statsorganens instruktioner. Skulle en allmän verksstadga komma att utfärdas, synes föreskriften ha sin givna plats i denna.

I statsverkspropositionen till 1951 års riksdag ansluter sig statsrådet Danielson i ett uttalande till vad rationaliseringsutredningen sålunda yttrat. Enligt statsrådets mening bör det klart utsägas, att rationaliseringsverksamheten är en ämbetsuppgift för alla förvaltande organ vid sidan av och i samband med deras förvaltningsuppgifter och att uppgiften åvilar statsorganen såom sådana. I fortsättningen yttras.

Myndigheternas åtgärder böra avse icke blott de interna arbetsförhållandena, utan myndigheterna måste även hava sin uppmärksamhet riktad på den praktiska tillämpningen av de författningar som reglera deras verksamhet på olika områden. Finner en myndighet, att en förvaltningsföreskrift i något avseende är så utformad, att administrationen är mera kostnadskrävande eller att allmänheten är mera betungad än som med hänsyn till författningens syfte kan anses oundgängligen erforderligt, bör det vara myndighetens skyldighet att, om den ej själv kan vidtaga erforderlig ändring, anmäla förhållandet till Kungl. Maj:t och därvid om möjligt föreslå lämpliga åtgärder.

De synpunkter på de förvaltande myndigheternas rationaliseringsverksamhet, som sålunda framförts, synas böra komma till uttryck i stadgan. Lämpligen synes detta böra ske så, att *dels* i samband med beskrivning av verkets ämbetsbefattning framhålles att verket har att vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå sådana författningsändringar och andra åtgärder, som främja verkets uppgifter, *dels ock* i samband med föreskrifterna om arbetet inom verket dettas skyldighet att verka för en rationell ordning för

arbetet inskärpes; särskild skyldighet i detta hänseende synes böra åläggas verkschefen.

I enlighet med vad nu angivits har i 2 § stadgeförslaget såsom ett inledande stadgande om verkets ämbetsbefattning upptagits föreskrift för verket att inom sitt ämbetsområde med uppmärksamhet följa förhållandena såväl inom landet som, såvitt möjligt, i utlandet samt att, så snart anledning därtill föreligger, vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder, som kunna vara påkallade till främjande av verkets uppgifter.

I redogörelsen för verksinstruktionernas nuvarande innehåll har anmärkts att där merendels uppräknas en del årligen återkommande göromål. De vanligast förekommande av dessa bestå i petitaframställningar, avlämnande av räkenskaps- och redovisningshandlingar till riksräkenskapsverket, avlämnande av förteckning till justitiekanslersämbetet över oavgjorda ärenden och avgivande av årsberättelse till vederbörande departementschef.

Angående avlämnande av årsräkenskaper m. m. till riksräkenskapsverket meddelas närmare bestämmelser i en kungörelse av den 2 november 1945 (nr 699). Det kunde möjligen ifrågasättas att — i stället för att i verksstadgan erinra om skyldigheten enligt kungörelsen — överföra dess innehåll till stadgan. Emellertid är kungörelsen tämligen vidlyftig och bestämmelserna äro olika för olika verk. På grund härav torde överflyttning av dessa bestämmelser till verksstadgan icke lämpligen böra ske.

Syftet med de årliga verksamhetsberättelserna är att dessa skola tjäna till ledning för det avsnitt av riksdagsberättelsen, som redogör för verksamheten inom de olika departementens områden. Ifrågavarande avsnitt ha alltmer kommit att framstå såsom en formalitet; det är till största delen avfattat i mycket allmänna ordalag och lämnar föga vägledning. Av ojämförligt större betydelse för kännedomen om »vad i rikets styrelse sig tilldragit» är statsverkspropositionen. De av verken avlämnade årsredogörelserna äro även mestadels synnerligen knapphändiga; mången gång hänvisas blott till verkets petitaframställning. Det skulle kunna övervägas att ur riksdagsberättelsen utmönstra den s. k. allmänna berättelsen och ersätta densamma med redogörelser i statsverkspropositionen. Efter en sådan ändring bleve verkens särskilda årsberättelser överflödiga. Tillsvidare synes emellertid föreskriften om sådana årliga redogörelser böra bibehållas. Därest den slopades, skulle nämligen departementens arbete med uppättandet av riksdagsberättelsen försvåras.

I 3 § av stadgeförslaget har upptagits en bestämmelse om årligen återkommande göromål, vilken utformats i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande instruktionsstadganden.

Vidare ha i förslagets avdelning om ämbetsbefattningen medtagits be-

stämmelser, som motsvara vissa andra gängse instruktionsregler. Sålunda föreskrives skyldighet för verket att tillhandagå andra myndigheter med upplysningar och biträde samt rätt för verket att av annan myndighet påkalla upplysningar, biträde och handräckning. Ett annat stadgande utgör motsvarighet till den i vissa instruktioner förekommande bestämmelsen att verket äger införskaffa yttrande från sakkunnig person, som ej är anställd hos verket, då det erfordras för utredning av förekommande ärende. Här avses tydligen icke sådant »yttrande av myndighet eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i ämnet», varom talas i 40 kap. 1 § rättegångsbalken. Dylik sakkunnigutredning äger verket begära på grund av sin allmänna befogenhet att av myndigheter påkalla upplysningar och biträde. Vad som åsyftas är att verket, då så kräves för bedömning av ett viktigare ärende, skall kunna mot ersättning anlita enskild expertis. Avsikten är ej att lämna verken fullständig frihet i detta hänseende; rätten får icke begagnas i annan mån än tillgängliga anslag medgiva. Enligt förslaget till verksstadga skall verket, då det finnes erforderligt för utredning av ärende, äga att inom ramen för tillgängliga medel införskaffa utredning från enskild sakkunskap utanför verket. — Nu angivna bestämmelser återfinnas i 4 och 5 §§ av förslaget.

Såsom tidigare nämnts finnes i vissa instruktioner en föreskrift att verket är skyldigt att på begäran av vederbörande departementschef besörja föredragning inför statsråd av sådana till verkets handläggning hörande ärenden, som bragts under Kungl. Maj:ts eller departementschefs prövning. Det kan övervägas att låta bestämmelsen ingå i verksstadgan. Emellertid har det icke syntts lämpligt att fastslå en generell regel härom. I de fall, då formlig föredragning genom verkets försorg erfordras, kan sådan säkerligen erhållas även utan stöd av uttrycklig författningsbestämmelse.

Organisation

Såsom av framställningen rörande de nuvarande instruktionernas innehåll torde framgå regleras i nuvarande föreskrifter om verkets organisation frågor vilka äro speciella för vederbörande verk. Sådana spörsmål kunna icke behandlas i en allmän verksstadga. Några särskilda bestämmelser om verkets organisation ha därför icke upptagits i förslaget. Det bör emellertid anmärkas, att den skyldighet att vara verksam i rationaliseringssyfte, som fastslås, givetvis även omfattar plikt att verkställa eller föreslå lämpliga organisatoriska förändringar.

Befattningshavarnas åligganden

Även reglerna i verksinstruktionerna om personalens åligganden äro till största delen av speciell natur i det de äro avhängiga av verkets ämbets-

uppgifter och organisation. Detaljreglering av de särskilda befattningshavernas uppgifter kan därför icke ske i verksstadgan utan måste liksom f. n. äga rum i instruktioner, arbetsordningar och andra föreskrifter för varje verk. Vissa av de nuvarande bestämmelserna ha emellertid ett mera allmängiltigt innehåll, varför de böra upptagas i stadgan.

Såsom ovan nämnts brukar beträffande verkschefen i instruktionerna stadgas, att han är i första rummet ansvarig för fullgörandet av verkets arbetsuppgifter och skall tillse att personalen med nit och noggrannhet fullgör sina åligganden. En motsvarande bestämmelse torde böra ingå i stadgan. I denna del synes emellertid — i betraktande bl. a. av de nya problem som statsförvaltningens tillväxt och allmänna utveckling skapat — en utvidgning vara påkallad. Nya föreskrifter erfordras till en början, som förut antytts, med avseende å de rationaliseringssträvanden, som generellt böra utmärka arbetet inom statsförvaltningen.

Vad angår rationaliseringsuppgifterna bör det självfallet åligga icke blott verkschefen utan verket såsom sådant att tillvarata alla möjligheter till förenkling och besparing utan att säkerheten eftersättes. Verkets åligganden i detta hänseende ha ansetts böra komma till uttryck redan i avdelningen om verkets ämbetsbefattning genom stadgandet i 2 § av förslaget. Där fastslås verkets skyldighet att vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de författningsändringar och andra åtgärder, som kunna vara påkallade till främjande av ämbetsuppgifterna. Det torde vara lämpligt att härutöver i stadgan upptaga ett mera preciserat stadgande om rationaliseringsverksamheten, vilket särskilt tager sikte på arbetet inom verket. Ett sådant stadgande synes lämpligen böra erhålla den utformning, att arbetet inom verket skall bedrivas så ändamålsenligt som möjligt samt att därvidlag särskilt skall hållas i sikte att ärendena icke handläggas på vidlyftigare sätt eller av mera kvalificerad personal än deras beskaffenhet kräver. En föreskrift av detta innehåll har upptagits i 6 § av förslaget såsom inledning till en avdelning med allmänna bestämmelser angående arbetet inom verket. Att det olämpliga i alltför vidlyftig handläggning eller anlitaandet av överkvalificerad personal särskilt framhålles har föränletts av att dessa två former av bristande rationalisering torde vara de vanligaste och mest framträdande. Att även i andra hänseenden rationalisering skall eftersträvas — såsom genom organisationsändringar och införande av nya arbetsmetoder — torde framgå av den valda formuleringen.

Verkschefen torde i synnerhet böra förpliktas att beakta rationaliseringskravet. På honom bör givetvis såsom hittills ankomma att i första hand svara för att verkets arbetsuppgifter bli fullgjorda samt att tillse att personalen fullgör sina plikter; därjämte bör det särskilt åligga honom att sörja för lämpliga förenklingar och förbättringar i fråga om arbetets planläggning och utförande.

I rationaliseringsutredningens betänkande yttras beträffande rationaliseringen inom statsorganen bl. a. följande.

Inom de flesta statsorgan förekommer ofta, att personal i olika befattningar framför mer eller mindre genomtänkta och utarbetade förslag till rationaliseringsåtgärder. I vissa fall kunna dessa förslag omedelbart genomföras eller avvisas såsom ogenomförbara eller mindre ändamålsenliga. I andra fall åter kan krävas komplettering av olika slag eller vederbörande chef kan finna att »det kanske ligger något i förslaget» men att detta behöver närmare undersökas eller överarbetas för att kunna komma till direkt användning. Enligt utredningens mening är det av stor betydelse att sådana förslag upptagas och bearbetas i den omfattning som erfordras. Detta är viktigt icke endast för att förvaltningen skall tillgodogöras det speciella förslaget utan även för att förslagsställaren och personalen i allmänhet skall uppmuntras att taga fortsatta initiativ till rationaliseringsåtgärder. Härigenom gives personalen en känsla av medansvar för statsorganets ändamålsenliga verksamhet och får ökat intresse för sitt arbete även om detta är av rutinmässig natur.

I anslutning till vad som sålunda anförts har det ansetts lämpligt framhålla att verkschefens uppgifter med avseende å rationalisering och förenkling skola fullgöras med beaktande av förslag från personalhåll.

Även om verkschefen i första hand bör ha ansvaret för rationaliseringsverksamheten liksom för arbetet i övrigt, ligger det i sakens natur att han icke personligen kan befatta sig med alla frågor som gälla arbetets ändamålsenliga planläggning och utförande. F. n. finnas i några ämbetsverk med stor kontorsorganisation särskilda befattningar för föredragande i organisationsfrågor. Rationaliseringsutredningen föreslår, att inom varje statsorgan av icke alltför ringa omfattning en, eller vid behov flera, befattningshavare generellt tilldelas uppgiften att, under ledning av organets chef eller den han i sitt ställe sätter, biträda vid rationaliseringsarbetet inom statsorganet. — Det synes lämpligt att föreskriften om verkschefens åliggande att sörja för förenklingar kompletteras med ett stadgande att han skall utse en eller flera befattningshavare att under honom ägna uppmärksamhet åt hithörande frågor.

Ehuru de hänsyn, som kunna sammanfattas i beteckningen personalvård, självfallet också tidigare beaktats inom statsförvaltningen, har de senaste årtiondenas utveckling såväl i allmänhet som beträffande förvaltningsverksamheten givit ökad vikt åt hithörande frågor. Med avseende å ämbetsverken förtjänar särskilt nämnas att då antalet befattningshavare på många håll ökat, den direkta kontakten mellan verkschefen och personalen stundom minskat; detta kan få till följd att verkschefen måhända mindre än tidigare blir i tillfälle iakttaga personalens arbetsförhållanden och omständigheter i övrigt. I betraktande av dessa och andra förhållanden synes det lämpligt att verkschefens förpliktelser i fråga om arbets-trivsel och personalvård bringas till uttryck i en verksstadga.

I dessa hänseenden synes det böra åläggas verkschefen såsom tjänsteplikt att ägna omtanke åt personalens arbetsförhållanden och därvid så långt möjligt sörja för trivsel och tillfredsställelse i arbetet. En detalj, som härvid särskilt bör beaktas, gäller lokalerna. Det bör i anslutning till föreskrifterna i lagen om arbetarskydd åligga verkschefen att uppmärksamma att verkets lokaler äro så beskaffade och utrustade samt i övrigt i sådant skick, att personalen icke riskerar ohälsa eller olycksfall. Att i verksstadgan intaga en sådan föreskrift om arbetarskydd står i överensstämmelse med ett uttalande av andra lagutskottet vid 1948 års riksdag i samband med behandling av förslaget till nyssnämnda lag (utskottets utlåtande nr 62 s. 36).

I samband med vad ovan sagts om rationalisering av arbetet inom verket samt om personalvård och arbetarskydd kan erinras om Kungl. Maj:ts cirkulär den 13 oktober 1950 (nr 522) till statsmyndigheterna angående samarbetsorgan inom den civila statsförvaltningen.

Förvaltningsorganens tillväxt har medfört uppkomsten av ett särskilt problem, som bör uppmärksammas i detta sammanhang. Frågan gäller den ökade svårigheten för allmänheten att utan onödig omgång erhålla upplysningar angående ärenden, som handläggas i ett verk, och i övrigt från verket vinna orientering rörande olika förhållanden inom dess ämbetsområde. Särskilt inom större verk kan det för utomstående vara förenat med avsevärt besvär att komma i förbindelse med den befattningshavare, som i det speciella fallet bäst kan besvara en förfrågan eller lämna en upplysning. Spörsmålet har betydelse såväl för sökande, som ha ärenden i verket, som för andra intresserade, bland vilka särskilt kunna nämnas pressen och organisationer av skilda slag.

Självfallet böra verken sörja för att allmänheten beredes en god service i detta hänseende. I vad mån härför krävas särskilda anordningar beror på verkets storlek, beskaffenheten av dess arbetsuppgifter, omfattningen av dess förbindelser med allmänheten och liknande omständigheter. Inom ett mindre verk kan ofta erforderlig upplysning eller hänvisning lämnas av personalen i telefonväxeln, expeditivakterna och registratorn. För större verk, som ha livliga förbindelser med allmänheten, kan det vara erforderligt att någon eller några befattningshavare med god överblick över organisationen och kunskap om arbetssättet inom verket avdelas för att biträda allmänheten med upplysningar och rådgivning eller att ett centralt upplysningsorgan inrättas. Särskilda sådana organ finnas redan nu på sina håll. Här kan erinras om t. ex. utrikesdepartementets pressbyrå, som bland annat är kontaktorgan för tidningarna, samt pressombudsmannen och den s. k. receptionen i handels- och industrikommissionen. Även inom kommunikationsverken finnas liknande serviceorgan. Ändamålsenligt är också

att underrättelse — exempelvis genom anslag i verkets lokaler och uppgift i telefonkatalogen — lämnas om vart hänvändelse för upplysning bör ske.

I den mån önskemålet att underlätta kontakten med allmänheten anses påkalla förändringar i verkets instruktionsmässigt bestämda organisation eller inrättande av nya befattningar, bör verket göra framställning därom hos Kungl. Maj:t. Allmän skyldighet att, då anledning därtill föreligger, hos Kungl. Maj:t föreslå författningsändringar eller andra åtgärder, som kunna vara påkallade till främjande av verkets uppgifter, har, såsom tidigare nämnts, stadgats i 2 § förslaget till verksstadga.

Tillsynen över att kontakten med allmänheten upprätthålles på ett tillfredsställande sätt och att de erforderliga anordningar härför, som kunna vidtagas av verket självt, bli genomförda bör i första hand utövas av verkschefen. I stadgeförslaget torde böra intagas föreskrift om att, i den mån på grund av verkets storlek, omfattningen av dess beröring med allmänheten eller omständigheterna i övrigt så erfordra, det åligger verkschefen att träffa särskilda anordningar för att underlätta för intresserade att erhålla upplysningar om ärenden, som av dem avhängiggjorts, samt för tidningspressen och allmänheten i övrigt att vinna den orientering rörande förhållanden inom verkets arbetsområde, vilken skäligen kan lämnas.

I enlighet med vad ovan anförts har i 7 § av förslaget till verksstadga upptagits bestämmelser om verkschefens ansvar för fullgörandet av verkets arbetsuppgifter och skyldighet att tillse att personalen fyller sina åligganden med nit och noggrannhet; i paragrafen fastslås även chefens skyldighet att, med beaktande av framställda förslag, sörja för lämpliga förenklingar och förbättringar i arbetet samt att utse en eller flera befattningshavare att under honom ägna uppmärksamhet åt sådana frågor; vidare framhållas hans åligganden med avseende å arbetsförhållanden och trivsel; slutligen meddelas också bestämmelse om chefens skyldighet att sörja för en god kontakt mellan allmänheten och verket.

Vissa andra stadganden av generellt innehåll om befattningshavarnas åligganden m. m. synas böra ingå i verksstadgans avdelning om arbetet inom verket. De åsyftade bestämmelserna avhandla rätten för verkschefen samt, efter dennes bestämmande, även för ledamot eller befattningshavare att företaga inspektions- och andra tjänsteresor, befogenhet för verket att utfärda arbetsordning och särskilda tjänsteföreskrifter samt allmän skyldighet för befattningshavare hos verket att ställa sig till efterrättelse sålunda meddelade bestämmelser och att utan avseende å stadgad arbetsfördelning lämna det biträde, som påkallas av vederbörande förman. Föreskrifterna i nu nämnda hänseenden ha intagits i 8 och 9 §§ stadgeförslaget.

I detta sammanhang bör en terminologisk fråga beröras. I 7 § av förslaget begagnas om personer, som äro anställda i verket, beteckningen »personalen». I övrigt användes regelmässigt ordet »befattningshavare». Med

»befattningshavare» avses liksom i instruktionerna detsamma som »tjänsteman» i motsats till kollektivavtalsanställd. Beteckningen »personalen» omfattar alla verkets arbetstagare, även dem, vilkas anställningsförhållanden regleras av kollektivavtal.

Ärendenas handläggning

Såsom förut nämnts meddela verksinstruktionerna i avdelningen om ärendenas handläggning bestämmelser om beslutsformerna, om föredragningslistor och protokoll samt om utgående expeditioner.

Det är uppenbart att beslutsformerna, så skiftande som förhållandena äro för olika verk och för olika ärenden inom ett och samma verks område, icke kunna regleras i en allmän verksstadga utan såsom hittills måste fastslås i specialförfattningar. Vissa bestämmelser i detta ämne återkomma visserligen tämligen ofta och skulle därför i och för sig möjligen kunna utbrytas och införas i stadgan. Hit höra reglerna om de frågor, som även i verk med »enrådighetssystemet» skola avgöras i plenum, samt bestämmelserna i vilka fall byråchef eller annan föredragande äger fatta beslut. Fördelen med att i verksstadgan ha bestämmelser i detta ämne torde emellertid bliva tämligen ringa. Då vidare för varje verk vid sidan av stadgans bestämmelser måste finnas detaljerade regler rörande beslutsformerna i övrigt, synes den tänkta anordningen innebära en olämplig splittring av regler, som ha ett naturligt samband med varandra. Det har därför syntes lämpligt att ej i stadgan upptaga bestämmelser om formerna för beslutsfattande.

I kungörelsen den 16 februari 1900 (nr 8) rörande behandlingen av ärenden, som skola gemensamt handläggas och avgöras av två eller flera centrala ämbetsverk meddelas specialbestämmelser rörande beredning av dylikt ärende inom vart och ett av de berörda verken, angående gemensamt sammanträde mellan verken för ärendets behandling och vilka som skola delta i sammanträdet, beträffande föredragning och omröstning samt angående protokollföring vid sammanträdet.

Bestämmelserna i kungörelsen framstå numera såsom omständliga och opraktiska. Något verkligt behov av dylika föreskrifter torde icke heller föreligga. Det kan erinras om att inga motsvarande regler finnas för behandling av ärenden, som till äventyrs handläggas gemensamt av icke-centrala verk eller av å ena sidan centrala och å andra sidan icke-centrala verk. Det tillvägagångssätt, som synes mest rationellt, då två eller flera verk ha att gemensamt behandla ett ärende, är att rådplägning mellan verken äger rum i fria former samt att handläggningen inom varje verk sker i den ordning som enligt verkets instruktion är föreskriven för ärende av ifrågavarande slag. För det osannolika fall att verken i en situation, som

ej avser endast ett remissyttrande eller dylikt, vid sin gemensamma handläggning komma till olika avgöranden, återstår ju alltid möjligheten att anmäla vad som förekommit till Kungl. Maj:t. Det vill därför synas som om kungörelsen skulle kunna upphävas.

Beträffande föredragningslistor och protokoll innehålla instruktionerna vissa allmängiltiga bestämmelser, vilka synas ha sin plats i stadgan. De ha i förslaget upptagits i 10 §. Där föreskrives bl. a. att föredragningslista skall upprättas i alla ärenden, som avgöras av verket, samt att protokoll skall föras, utom i ärenden för vilka så finnes särskilt stadgat, jämväl när beslut skall expedieras genom protokollsutdrag, skiljaktig mening förekommer eller verket finner protokoll erforderligt. Fall, då protokoll bör anses erforderligt, utgöra bl. a. ärenden rörande tillsättning av befattning och förordnande eller entledigande av befattningshavare, rörande avsked samt rörande ansvar för tjänstefel. Det har dock icke ansetts nödvändigt att särskilt omnämna dessa fall i verksstadgan.

Bestämmelserna i instruktionerna om undertecknande och kontrasignation av utgående expeditioner äro mycket oenhetliga. Desamma äga nära samband med reglerna om beslutsformerna och torde liksom dessa alltjämt böra ha sin plats i de speciella instruktionerna eller i arbetsordningarna. I 11 § av förslaget till verksstadga har i första stycket erinrats, att bestämmelser angående undertecknande och kontrasignation av utgående expeditioner skola meddelas i verkets instruktion eller arbetsordning. Vidare har i samma paragraf intagits de gängse stadgandena att i skrivelse till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement skall angivas, vilka som deltagit i ärendets avgörande och vem som föredragit detta, samt att skiljaktig mening i sådant ärende skall redovisas.

Arbets- och mottagningstid

Förut har nämnts, att i stort sett likartade bestämmelser om arbetstid på tjänsterummet numera gälla för flertalet verk, dock med avvikelser för vissa personalgrupper.

Den för fleralet befattningshavare gällande huvudregeln avser skyldighet att fullgöra 42 timmars tjänstgöring på tjänsterummet i veckan. I arbetstiden må icke inräknas måltidsrast. Verkschefen har befogenhet att för högst 3 månader under tiden juni—september medgiva att arbetstiden inskränkes med högst 9 timmar i veckan.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 maj 1940 (nr 293) har riksdagen i anledning av väckta motioner anhållit att Kungl. Maj:t ville överväga, huruvida och i vad mån ett effektivare utnyttjande av arbetstiden för befattningshavare i statens tjänst kunde äga rum. I skrivelsen framhålles vidare, att det kunde förtjäna övervägas, huruvida icke en mera enhetlig och rationell

uppdelning av den dagliga arbetstiden kunde åvägbringas genom införande i möjligaste mån av en för tjänstemännen gemensam, lämpligt förlagd måltidsrast, som icke borde understiga en timme. Riksdagen sade sig vilja rikta uppmärksamheten på den förkortning av arbetstiden, som enligt instruktionerna för flertalet verk må äga rum under sommaren för en tid av högst tre månader. Genom att begränsa utnyttjandet av denna s. k. sommartid förslagsvis till högst två månader för år eller på annat sätt kunde en icke obetydlig besparing i arbetskraft och utgifter vinnas.

Frågan om begränsning av tillämpningen av sommartid har även upp tagits av 1949 års skatteutredning i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 maj 1950. I skrivelsen framhålles att under tre sommarmånader arbetstiden inom stora delar av statsförvaltningen är inskränkt till 33 timmar i veckan utan att denna inskränkning — såsom på områden utanför statsförvaltningen torde ha blivit vanligt — tages igen under annan årstid. Då ersättning för den overtidstjänstgöring, som under övriga delar av året kan förekomma, numera utgår för befattningshavare i lönegrad t. o. m. 22, kunde ifrågasättas huruvida förmånen av s. k. sommartid borde bibehållas i oförändrad form.

I sin berättelse till 1951 års riksdag ha riksdagens revisorer gjort vissa uttalanden angående tjänstgörings- och mottagningstider inom statsförvaltningen: Av en av revisorerna verkställd utredning framginge att med avseende på den dagliga arbetstidens början och slut en viss normalisering numera genomförts inom statsförvaltningen men att det dock funnes ett betydande antal myndigheter, för vilka gällde andra tjänstgöringstider än de vanligen förekommande. Beträffande uttagande och förläggande av lunchrast rådde en mycket växlande praxis. Bortsett från sådana myndigheter, där en avvikande ordning av speciella skäl påkallades, syntes det revisorerna som om en större likformighet i fråga om tjänstgöringstidernas och lunchrasternas förläggning de olika myndigheterna emellan liksom även införandet av en såvitt möjligt gemensam lunchrast inom en och samma myndighet skulle vara ägnad att medföra vissa fördelar ur arbets synpunkt. Å andra sidan kunde sådana skäl som trafiktekniska hänsyn eller svårigheten för personalen att på grund av begränsad tillgång till lunchställen kunna intaga lunch samtidigt tala för en viss spridning av arbetstiderna. En avvägning av dessa varandra motstående intressen måste därför i varje särskilt fall självfallet komma till stånd. — I allmänhet funnes i verkens instruktioner föreskrifter om mottagningstid för vissa befattningshavare och om expeditionstid. Det syntes angeläget att i fall, där så ej redan skett, mottagningstider fastställdes i all den utsträckning förhållandena påkallade liksom också att desamma i större utsträckning än nu syntes vara fallet på lämpligt sätt publicerades. Lika angeläget vore att mottagningstiderna verkligen iakttoges. Å andra sidan borde självfallet

icke dylika tider fastställas i sådan utsträckning att de komme att inkräkta på det löpande arbetet inom verket. Ur arbetssynpunkt måste därför viss avvägning komma till stånd mellan sistnämnda synpunkter och önskvärldheten att bereda allmänheten bästa möjliga service.

Beträffande tillämpningen av sommartid må till en början understrykas, att nuvarande bestämmelser härom avse *högst* tre månader årligen. Det står alltså verkscheferna öppet att inskränka denna förmån om arbetsläget eller tidsförhållandena så skulle kräva. I beaktande härav och med hänsyn till de växlande förhållandena för olika verk och personalgrupper synes den smidiga regel, som nu ingår i instruktionerna, böra bibehållas vid överföringen till en verksstadga. Om och i den mån förhållandena anses motivera *generella* inskränkningar i utnyttjandet av sommartid, synes det lämpligast, att Kungl. Maj:t meddelar särskild föreskrift om saken.

Gemensam måltidsrast för ett verk kan ofta vara en lycklig anordning. Härigenom kan mången gång en bättre disposition av arbetet vinnas. Möjligheten härtill är emellertid beroende av bl. a. kapaciteten hos de lunchrum och allmänna näringsställen, som stå personalen till buds. Frågan måste därför bedömas särskilt för varje verk. Av vikt är givetvis att det tillses, att den medgivna måltidsrasten icke överskrides. Dessa och andra spörsmål angående arbetstidens förläggande böra övervägas vid det rationaliseringsarbete, som skall bedrivas inom varje verk.

Regler om arbetstid meddelas i 12 § av stadgeförslaget. Där ha upptagits de vanliga bestämmelserna om 42 timmars arbetsvecka på tjänsterummet för heltidsanställda befattningshavare — med möjlighet till inskränkningar under sommartiden — samt om tjänstgöringsskyldighet på tjänsterummet för personal, som ej har full tjänstgöring. Såvitt angår heltidsanställda har erinrats om att särskilda föreskrifter kunna vara utfärdade för viss personalgrupp. Vidare stadgas att arbetet, såvida icke annat särskilt bestämts, är inställt på påskafton, midsommarafton och julafton samt att viss inskränkning i arbetstiden kan medgivas av verkschefen vid särskilda tillfällen. Av övriga arbetstidsbestämmelser i instruktionerna ha bl. a. medtagits stadgandena om möjlighet att medgiva att arbete får utföras utom tjänsterummet och om rätt att, då göromålens gång det kräver, påfordra utsträckning av arbetstiden.

Vad särskilt angår befogetheten att ålägga befattningshavare övertidsarbete må här erinras om anvisningarna till 19 § tilläggsbestämmelserna till Saar. Där framhålles bl. a. att arbete på övertid bör förekomma endast undantagsvis och att det sätt, varpå lagen om arbetstidens begränsning tillämpas på den allmänna arbetsmarknaden, bör vara vägledande; man bör under alla förhållanden söka undvika att inom statstjänsten uttaga övertidsarbete i större utsträckning än som i motsvarande fall kan ske vid privatanställning.

Slutligen har i 12 § upptagits bestämmelse om att expeditionsvakt och motsvarande befattningshavare kunna åläggas nattjänstgöring för bevakning av ämbetslokalerna. I samband med bestämmelsen om tjänstgöring nattetid brukar i instruktionerna stadgas, att vederbörande skall åtnjuta motsvarande befrielse från dagtjänstgöring. Syftet härmed torde ha varit att klargöra, att fråga är om ändrad förläggning av den ordinarie arbetstiden, däremot ej om förlängning av densamma. Det kan emellertid även tänkas, att nattjänstgöring ålägges vederbörande såsom övertidsarbete, och för sådana fall framstår ifrågavarande stadgande efter sin ordalydelse som en regel om kompensationsledighet för övertidsarbete. Denna regel om kompensation är emellertid icke förenlig med bestämmelserna i Saar (32 §) om övertidsersättning och har därför fått utgå. Ej heller har i förslaget medtagits den i instruktionerna förekommande bestämmelsen att inskränkning i arbetstiden på tjänsterummet får ske för fullgörande av något av Kungl. Maj:t eller på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande meddelat allmänt uppdrag. Stadgandet har syntts onödigt med hänsyn till att i Saar förutsattes att i dylikt fall tjänstledighet åtnjutes.

Beträffande mottagningstid synes det lämpligt att generellt föreskriva att verkschefen dagligen minst en timme skall vara tillgänglig för allmänhetens besök. Vidare synes böra stadgas att verkschefen äger föreskriva viss mottagningstid även för annan befattningshavare.

De nu allmänt gällande bestämmelserna om öppethållande av registrators- och kassakontor torde böra upptagas i stadgan.

Bestämmelserna om öppethållande och mottagningstid ha i stadgeförslaget intagits i 13 §. I sista stycket av nämnda paragraf har föreslagits ett stadgande, som saknar motsvarighet i nu gällande instruktioner. Enligt detta stadgande skall, i den mån ej annat följer av att i vissa fall särskild mottagningstid är bestämd, allmänheten av verkets befattningshavare mottagas under ordinarie arbetstid. Bestämmelsen torde motsvara vad som redan faktiskt tillämpas. Meningen är att med nyssnämnda förbehåll tjänstemännen i verket under den ordinarie arbetstiden på tjänsterummet skola vara skyldiga att taga emot besökande, som ha tjänsteärenden till dem. Det är icke helt uteslutet, att det för vissa verk kan visa sig olägligt att befattningshavarna skola vara underkastade denna skyldighet. I den mån man icke kan undanröja olägenheten genom att föreskriva särskilda mottagningstider, får då undantag från bestämmelsen göras, när stadgan bringas i tillämpning på verket ifråga.

Tjänstetillsättning och kompetensfordringar

Av den lämnade redogörelsen för verksinstruktionernas bestämmelser om tjänstetillsättning framgår, att reglerna om tillsättning eller förordnande

genom Kungl. Maj:t mycket variera för de olika verken. I synnerhet är detta fallet vad angår befattningshavare som tillsätts eller förordnas utan ansökan. Det synes med hänsyn härtill lämpligt att i verksstadgan angiva vilka befattningar som tillsätts av Kungl. Maj:t och vilka som tillsätts av verken men icke meddela närmare bestämmelser om tillsättning genom Kungl. Maj:t; härom givas föreskrifter i instruktionerna. Uttömmande bestämmelser böra däremot i verksstadgan meddelas beträffande verkets befattning med tjänstetillsättningar, alltså verkets befogenhet att tillsätta ordinarie och extra ordinarie tjänstemän samt att antaga annan personal ävensom verkets åligganden i fråga om kungörande av ledigbliven befattning och om avgivande av förord.

F. n. är beträffande flertalet verk rätten att tillsätta ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, andra än vissa särskilt angivna, begränsad till att gälla tjänstemän i högst 26 lönegraden i löneplan nr 1. De affärsdrivande verken tillsätta tjänstemän i 30 och lägre lönegrader (samma löneplan). Tillsättning genom verket av tjänster å löneplan nr 2 synes icke förekomma. Rätt allmänt torde under senare tid den meningen ha gjort sig gällande, att verkens befogenhet att tillsätta sina befattningar borde vidgas. En ändring i denna riktning torde också överensstämma med decentraliseringssträvandena inom förvaltningen. Det kan å andra sidan icke förnekas att det är förenat med vissa olägenheter att i mycket större utsträckning än nu förlägga utnämningssrätten till verket självt. En sådan förändring kan sålunda främja en stundom observerad benägenhet att bortse från sökande, som icke tillhöra verket i fråga. Ur sikte bör ej heller lämnas att i fall, där en sökande inom ett verk anser sig orättvist underskattad av sina förmän, det ur de anställdas synpunkt måste anses som en fördel att tillsättningen sker hos Kungl. Maj:t.

Även med hänsyn tagen till dessa omständigheter torde det emellertid vara rimligt att Kungl. Maj:t befrias från en del av de utnämningssärenden, som för närvarande handläggas i statsdepartementen. Var gränsen skall dragas kan vara föremål för delade meningar. Under alla förhållanden böra byråchefer och andra avdelningschefer samt högre befattningshavare liksom nu tillsätts av Kungl. Maj:t. Åt verken torde, såvitt nu kan bedömas, kunna överlämnas att tillsätta huvudparten av den personal, som är underordnad avdelningscheferna eller eljest med lägre tjänsteställning än dessa. I löneplan nr 1 äro byråchefer och råd placerade i 33 lönegraden samt avdelningschefer i vissa verk i 32 lönegraden. Byråernas och motsvarande avdelningars personal är placerad i 31 och lägre lönegrader. Till 31 lönegraden äro hänförda bl. a. byrådirektörer med ofta tämligen självständiga och mycket betydelsefulla uppgifter. Andra byrådirektörer äro upptagna i 29 lönegraden. Ehuru en viss tvekan kan föreligga med avseende å en del befattningshavare i lönegraderna närmast under 32 lönegraden, torde

det få anses befogat att såsom allmän regel skänka verken befogenhet att tillsätta tjänstemän i högst 31 lönegraden.

Bestämmelser om gränsdragningen mellan Kungl. Maj:ts och verkets tjänstetillsättning ha upptagits i 14 § stadgeförslaget. Där har även inryckts en erinran om att verket i vissa fall har att upprätta förslag i fråga om tjänst som tillsättes eller förordnas av Kungl. Maj:t; närmare härom stadgas i vederbörande instruktion.

Med hänsyn till att fullmaktstjänster ej förekomma inom alla verk synes i stadgan icke böra upptagas någon motsvarighet till den i många instruktioner förefintliga bestämmelsen att ordinarie befattningar å löneplan nr 1 skola tillsättas genom fullmakt, om de tillhöra 24 eller högre lönegrader, men eljest genom konstitutorial.

Om kungörande till ansökan av tjänst, som tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av verket, och av vissa tjänster, som tillsättas av verket, samt om avgivande av förord ha bestämmelser — i sak överensstämmande med dem som nu allmänt gälla — upptagits i 15 och 16 §§ förslaget.

Rörande kompetensfordringar — varom varierande föreskrifter lämnats i flera instruktioner — har det icke kunnat komma ifråga att upptaga några regler i verksstadgan.

Ledighet, vikariat och avsked

Bestämmelserna om ledighet, vikariat och avsked äro i stort sett lika lydande i de gällande verksinstruktionerna. Regler i dessa ämnen böra upptagas i verksstadgan.

Rörande verkschefens rätt till tjänstledighet föreslås en ändring i förhållande till vad som nu gäller. I allmänhet stadgas härom att verkschefen utöver semester äger åtnjuta ledighet för enskilda angelägenheter under högst femton dagar årligen. Om tjänstledighet för annat ändamål måste han alltså göra ansökan hos Kungl. Maj:t liksom då han önskar erhålla ledighet överstigande femton dagar. Då stadgandet i varje fall numera endast är av betydelse ur procedursynpunkt — enligt gällande regler om löneavdrag vid tjänstledighet (28 § Saar) utgår icke lön under tjänstledighet för enskilda angelägenheter — torde icke finnas några skäl, varför rätten skulle vara begränsad till ledighet för enskilda angelägenheter. Bestämmelsen torde böra gälla även ledighet för andra ändamål, t. ex. för sjukdom eller offentligt uppdrag. Det kan anmärkas, att en sådan ordning redan införts i instruktionen för statskontoret.

I fråga om de högre befattningshavare, vilka av verket kunna beviljas en till högst 45 dagar årligen begränsad tjänstledighet, förekommer en viss oenhetlighet i instruktionerna. Såsom förut angivits är det vanligen

fråga om ledamöter i verket samt byråchefer och motsvarande avdelningschefer, vilka icke äro ledamöter. För att vinna en enhetlig regel på detta område föreslås, att tjänstledighet om högst 45 dagar årligen må av verket beviljas ledamöter ävensom befattningshavare, som tillsatts eller förordnats av Kungl. Maj:t.

I fråga om avsked stadgas i instruktionerna bl. a., att innan avsked av verket beviljas i förekommande fall frågan om rätt till pension skall vara prövad. Mera utförliga stadganden med samma syfte finnas i 9 § 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente och i kungörelsen med föreskrifter rörande tillämpning av 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen. Den nämnda föreskriften i instruktionerna har därför i förslaget ersatts med en erinran att angående ansökan om avsked skall gälla vad som i »bestämmelserna om tjänstepension» är stadgat.

Med nu angivna ändringar synas de allmänt gällande instruktionsbestämmelserna om ledighet, vikariat och avsked kunna bibehållas. Stadgandet om vikarieförordnande torde dock bära kompletteras med en erinran att angående meddelande av vikariatslöneförordnande skall gälla vad därom särskilt stadgats. (Jämför härom 8 § Saar). Ytterligare ha vissa rent formella jämkningar ansetts motiverade.

Reglerna om ledighet m. m. ha i förslaget upptagits i 17—20 §§.

Åtal och ansvar för tjänstefel

Disciplinstraffrätten är ett ämne, som naturligt hör hemma i en allmän verksstadga. Enhetliga bestämmelser om disciplinär bestraffning torde alltså bära upptagas i förslaget.

Vid redogörelsen för nuvarande verksinstruktioners innehåll har framhållits, att beträffande åtal och ansvar för tjänstefel två huvudtyper av bestämmelser kunna urskiljas, vilka dock uppvisa flera gemensamma drag. Den ena typen (1.) gäller de vanliga ämbetsverken, där fullmaktstjänster finnas, den andra (2.) de affärsdrivande verken, vilka ej ha fullmaktstjänster. Som bakgrund till de förslag, som i denna del framläggas, torde det vara lämpligt att — i anslutning till den tidigare redogörelsen — på några punkter erinra om de viktigaste varianterna i nuvarande bestämmelser.

A. Bestämmelserna om forum privilegiatum för befattningshavare, vilka äro undantagna från disciplinbesträffning, äro likartade i de flesta instruktioner: därest verkschefen, ledamot i verket eller byråchef som ej är ledamot gör sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten (stundom: »ämbetsbrott, som i 25 kap. 1—4 §§ strafflagen omförmäles»), »sker» åtal inför hovrätt. Motsvarande gäller vid fel eller försummelse av annan föredragande beträffande ärende som av honom föredragits.

B. För andra befattningshavare än de nyss nämnda lämnas i båda instruktionsstyperna skilda bestämmelser för ordinarie och för icke-ordinarie tjänstemän.

Beträffande *ordinarie* befattningshavare är redan beskrivningen av tjänstefelet olika i de båda huvudslagen av instruktioner. I instruktioner av typen 1. talas vanligen om att vederbörande »gör sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten eller brister i anständigt uppträdande», under det att i instruktioner av typen 2. nämnes att befattningshavaren »varder beträdd med fel eller försummelse i tjänsten eller låtit klandervärt uppförande komma sig till last». Någon saklig skillnad mellan de båda beskrivningarna torde åtminstone numera icke finnas. Skilda regler meddelas för tjänstefel av lindrigare beskaffenhet och för svårare fall. Med de senare jämföras de fall då en tjänsteman icke låtit sig rätta av tidigare bestraffning.

Påföljderna vid de *lindrigare* slagen av tjänstefel äro i båda instruktionsstyperna desamma, nämligen varning, mistning av lön för högst 30 dagar (respektive »böter, motsvarande högst en månads lön») eller suspension i högst tre månader.

För de fall att tjänstefelet är av *svårare* beskaffenhet eller den felande icke låtit sig rätta av tidigare bestraffning skilja sig de båda huvudtyperna av instruktionsbestämmelser från varandra. Enligt typen 1. skall i sådana fall den felande, därest befattningen är tillsatt genom fullmakt, ställas under åtal inför vederbörande underrätt samt, där befattningen är tillsatt genom konstitutorial, antingen åtalas eller av verket skiljas från tjänsten. Instruktionerna av typen 2. öppna även åtalsmöjlighet. Härom stadgas (f. ö. med giltighet också för icke-ordinarie befattningshavare) att om tjänstefel är av beskaffenhet att därå enligt allmän lag följer fängelse eller straffarbete eller om det innefattar kränkning av annans rätt, så att skadestånd därför kan ifrågakomma, eller om verket eljest finner skäl att skilja saken ifrån sig, verket må förordna om åtal vid domstol. I övrigt gäller, att verket må avsätta den felande eller, om han är tillsatt eller förordnad av Kungl. Maj:t, göra framställning om hans avsättning. Nedläggande av arbetet utan lov eller otillbörligt fördröjande av detsamma eller uppmaning inför samlade befattningshavare till sådan handling skall, där gärningen icke faller under allmän lag, anses utgöra sådant svårare tjänstefel, som kan föranleda avsättning.

I fråga om *icke-ordinarie* befattningshavare uppställas i instruktionerna strängare krav på befattningshavarnas förhållande. Beskrivningen av tjänstefel sker i instruktionerna av typen 1. regelmässigt genom att det talas om att vederbörande »ådagalägger försumlighet, oskicklighet eller klandervärt uppförande eller eljest visar sig olämplig»; i instruktionerna av typen 2. användes vanligen uttrycket »försumlighet, oskicklighet, klandervärt uppförande eller fel i tjänsten». Båda dessa beskrivningar få anses inne-

bära att de icke-ordinarie befattningshavarnas handlande är underkastat en särskild lämplighetsbedömning och att ingripande i disciplinär väg kan ske mot den som konkret visar sig icke fylla måttet i detta hänseende. Disciplinstraffen äro i instruktionerna av typen 1. varning eller skiljande från tjänsten — mellanformerna mistning av lön eller suspension upptagas alltså ej; vid svårare förseelse »sker» åtal inför underrätt. I den andra gruppen av instruktioner äro påföljderna antingen skiljande från tjänsten efter uppsägning eller ock varning, böter motsvarande högst en månads lön, suspension under högst tre månader eller — i svårare fall och vid upprepat fel — avsättning; dessutom föreskrives liksom för ordinarie befattningshavare att verket i vissa fall må förordna om åtal vid domstol.

C. Såsom komplement till de under A och B behandlade reglerna finnas i båda huvudtyperna av instruktioner i sak överensstämmande föreskrifter om interimistisk avstängning av felande befattningshavare och om möjlighet för verket att låta suspenderad befattningshavare med tjänstebostad kvarbo i denna under suspensionstiden mot särskild ersättning. Dessutom finnas i vissa instruktioner bestämmelser om vitesföreläggande.

De skiljaktigheter, som föreligga mellan nu gällande disciplinstraffrättsliga regler, äro icke mera framträdande. I huvudsak bero de på att för de affärsdrivande verken vissa specialbestämmelser ansetts erforderliga. Man synes icke böra tveka att inom de två huvudgrupperna av bestämmelser utvälja och i verksstadgan sammanföra regler som tillgodose behovet för åtminstone flertalet verk. Ehuru det i allmänhet ansetts lämpligt bibehålla huvuddragen av nuvarande sakliga reglering, föreslås på några punkter materiella jämkningar.

I det följande diskuteras verksstadgans innehåll i dessa delar med beaktande av den förut använda indelningen av bestämmelserna i regler om forum privilegiatum (A.), egentliga disciplinstraffrättsliga bestämmelser (B.) och kompletterande föreskrifter (C.).

A. Liksom i instruktionerna torde i verksstadgan avdelningen om åtal och ansvar för tjänstefel böra inledas med en bestämmelse om speciellt forum för sådana befattningshavare, vilka äro undantagna från disciplinbestraffning. De befattningshavare, som här avses, äro i allmänhet verkschefen, ledamöter i verket, byråchefer även om de ej äro ledamöter samt andra föredragande i fråga om tjänstefel i ärenden som de föredragit. Det kan ifrågasättas om sådana andra föredragande än ledamöter och byråchefer böra medtagas i detta sammanhang. Huvudparten av dem äro lägre befattningshavare i verket, vilka i fråga om tjänstefel i andra ärenden äro underkastade disciplinbestraffning eller — om fallet avgöres i judiciell väg — ha forum vid underrätt. Det synes icke rationellt att för deras vidkommande ha helt olika regler för tjänstefel i samband med föredragning i

verket och annat tjänstefel. På grund härav föreslås, att reglerna om forum privilegium skola gälla endast för verkschefen, ledamöter och byråchefer.

Instruktionernas regler om speciellt forum ha i ett avseende fått en ändrad innebörd genom ikraftträdandet den 1 januari 1949 av 1948 års ändringar i strafflagen, bl. a. 25 kap. I propositionen nr 80/1948 med förslag till nämnda ändringar anmärktes, att genom den nya utformningen av stadgandena om ämbetsbrott reglerna om speciellt forum komme att tillämpas endast i fråga om de s. k. självständiga ämbetsbrotten i 25 kap., d. v. s. vid tjänstemissbruk (1 §), tagande av muta (2 §), brott mot tystnadsplikt (3 §) och det generella brottet tjänstefel (4 §). Däremot skola de s. k. osjälvständiga ämbetsbrotten — t. ex. förskingring, trolöshet eller annan allmän förbrytelse i tjänsten — oavsett den brottsliga tjänsteställning upptagas vid vanligt brottmålsforum i underrätt (Se prop. s. 353—354). I propositionen (s. 472) uttalade departementschefen, att frågan om reglering i administrativ väg av förslagets inverkan på bestämmelserna om forum privilegium i olika ämbetsverks instruktioner komme att upptagas i särskild ordning. Såsom tidigare nämnts ha i några nyare instruktioner specialforum föreskrivits vid »ämbetsbrott, som i 25 kap. 1—4 §§ strafflagen omförmäles». Samma formulering torde böra användas i verksstadgan.

B. Liksom i instruktionerna torde i stadgan de egentliga disciplin- straffrättsliga bestämmelserna böra vara olika för ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare. En av anledningarna härtill är att en icke-ordinarie befattningshavare, i motsats till en ordinarie, bör kunna bestraffas disciplinärt — bl. a. genom att i disciplinväg skiljas från tjänsten — redan då han konkret låtit komma sig till last en olämplighet som dock till äventyrs icke kan karakteriseras som tjänstefel eller klandervärt uppträdande.

Beskrivningen av tjänstefel av ordinarie befattningshavare sker f. n. i instruktionerna vanligen med orden »fel eller försummelse i tjänsten», var- till fogas det fall att vederbörande »brister i anständigt uppträdande» eller »låtit klandervärt uppförande komma sig till last».

Genom 1948 års strafflagsändring har en omredigering skett i beskrivningen av det generella ämbetsbrottet »tjänstefel», nu upptaget i 25 kap. 4 §. Medan detta brott i förutvarande 25 kap. 17 § beskrevs såsom ådaga- läggande av vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet »i äm- betet», innehåller den nuvarande brottsbeskrivningen i 25 kap. 4 § orden »Åsidosätter ämbetsman av försummelse, oförstånd eller oskicklighet vad honom åligger enligt lag, instruktion eller annan författning, särskild före- skrift eller tjänstens beskaffenhet, dömes — — —». I stället för det oklara uttrycket »i ämbetet», som gav upphov till tolkningssvårigheter, har alltså upptagits en bestämning, som innebär att en tjänsteplikt åsidosatts. Den nya bestämningen överensstämmer med vad som redan med den gamla

lydelsen företrädesvis ansetts avgörande. Vad som skall anses vara en ämbetsmans tjänsteplikt anges icke i lagen utan härutinnan hänvisas till lag, instruktion eller annan författning, särskild föreskrift eller tjänstens beskaffenhet. Därest det såsom en tjänsteplikt åligger en ämbetsman att förhålla sig på visst sätt även utom tjänsten och han bryter däremot, är han enligt den nya brottsbeskrivningen förfallen till ansvar för tjänstefel. I straffrättsligt avseende saknar det i och för sig betydelse om gärningen eller underlåtenheten ägt rum i eller utom tjänsten. — Det torde vara anledning att även i verksstadgan vid beskrivningen av tjänstefel frågå bestämmelsen att felet skett »i tjänsten». En lämplig beskrivning, som överensstämmer med innebörden i 25 kap. 4 § strafflagen, synes vara att vederbörande »åsidosätter sin tjänsteplikt».

Härutöver bör i beskrivningen av de beteenden, som kunna föranleda disciplinbestraffning, upptagas en motsvarighet till de nu förekommande uttrycken »brister i anständigt uppträdande» och »låtitt klandervårt uppförande komma sig till last». Det olämpliga uppträdande, som här avses, kan ofta men ej alltid anses innefatta brott mot en tjänsteplikt. I strafflagen tages i ett speciellt avseende hänsyn till en tjänstemans olämpliga uppförande även om detta icke är att betrakta som brott mot tjänsteplikt och därför ej kan bedömas såsom ämbetsbrott i egentlig mening (självständigt eller osjälvständigt ämbetsbrott). I 25 kap. 7 § av lagen stadgas att om ämbetsman på grund av annat brott än självständigt ämbetsbrott enligt 1—4 §§ samma kapitel dömes till straffarbete, skall han dömas till avsättning eller suspension. Förskyller han fängelse eller böter, skall han dömas till suspension »om han genom brottet i avsevärd mån skadat det anseende som innehavaren av befattningen bör äga». Det citerade uttrycket — vilket alltså innehåller en beskrivning av sådant uppförande av en befattningshavare, som bör föranleda särskild reaktion även om ingen tjänsteplikt åsidosatts — är ägnat att tjäna till ledning vid avfattningen av verksstadgans bestämmelse om olämpligt uppträdande. Dock torde därvid orden »i avsevärd mån» böra utgå; varje fall, då en befattningshavare genom sitt uppträdande skadar det anseende som innehavaren av befattningen bör äga, bör kunna föranleda bestraffning i disciplinväg.

I enlighet med vad ovan sagts torde beskrivningen av de fall, då disciplinstraff kunna förekomma, böra innehålla att befattningshavare »åsidosätter sin tjänsteplikt eller eljest genom sitt uppträdande skadar det anseende som innehavaren av befattningen bör äga». Härjämte bör för de icke-ordinarie befattningshavarna alltjämt det allmänna lämplighetskravet upprätthållas genom att för dem meddelas bestämmelse om disciplinbestraffning — utom i nyssnämnda fall — även då vederbörande ådaga lägger olämplighet att utöva befattningen. Självfallet är det här endast fråga om olämplighet som tagit sig uttryck i konkreta missgrepp eller för-

summelser, även om dessa icke kunna betecknas som ett åsidosättande av tjänsteplikt. Den omständigheten att en befattningshavares förmåga helt allmänt befinnes otillräcklig för tjänsten, hans kunskapsmått för svagt eller hans handlingskraft för ringa bör naturligtvis ej föranleda bestraffning utan endast att han i förvaltningsrättslig väg — genom uppsägning eller dylikt — avlägsnas från den funktion han ej är i stånd att fylla. För att utmärka att det endast är en konkret ådagalagd olämplighet, som kan föranleda disciplinär bestraffning, föreslås det uttryckssättet att befattningshavaren genom handling eller underlåtenhet visat sig olämplig att utöva befattningen.

Det torde ej finnas tillräckliga skäl att i verkstadgan särskilt redovisa det i vissa affärsverksinstruktioner nämnda fallet, att befattningshavare på olika sätt lägger hinder i vägen för arbetets fullgörande.

I nuvarande instruktioner äro, såsom ovan nämnts, strafformerna vid tjänstefel av ordinarie befattningshavare i de lindrigare fallen varning, mistning av lön i högst 30 dagar eller suspension i högst tre månader. Dessa former av disciplinstraff torde böra bibehållas.

Om ordinarie befattningshavare ej låtit sig rätta av tidigare disciplinbesträffning eller om han gjort sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet, skall eller må verket enligt instruktionerna — därest han är konstituerad — antingen avsätta honom eller göra framställning hos Kungl. Maj:t om hans avsättning eller ock ställa honom under åtal inför underrätt. Är vederbörande tillsatt genom fullmakt, skall han åtalas.

Avsättning i disciplinväg av ordinarie befattningshavare, som tillsatts genom konstitutorial, synes förekomma endast sällan. Helt naturligt ifrågakommer avsättning överhuvudtaget endast då vederbörande förbrutit sig grovt. Bedömningen av sådana fall har i allmänhet ansetts böra verkställas av domstol. Ej ens inom kommunikationsverken med deras speciella förhållanden torde i större utsträckning avsättning såsom disciplinstraff ha tillämpats mot ordinarie tjänstemän. Enligt vad som inhämtats har inom postverket avsättning av konstituerad befattningshavare — frånsett ett fall, då speciella omständigheter förelågo — icke förekommit under de senaste 15 åren. Vid statens järnvägar har avsättning förekommit i större utsträckning, dock endast i ett par fall årligen. — Rent principiellt synes med hänsyn till rättssäkerheten ett så allvarligt straff som avsättning av en ordinarie tjänsteman icke böra ådömas av förvaltningsmyndighet utan av domstol. Praktiska skäl göra det f. ö. merendels nödvändigt att det processuella förfarandet förlägges till domstol: i allmänhet torde bevisupptagning erfordras och förhandlingen även i övrigt bliva så vidlyftig, att den icke kan äga rum inför administrativ myndighet. En stundom yppad tvekan huruvida en anställd med osjälvständigt biträdesarbete kan anses ha ämbetsansvar enligt 25 kap. strafflagen och om han sålunda vid svå-

rare förseelse verkligen kan avsättas med stöd av 25 kap. 4 § torde sakna praktisk betydelse för frågan, huruvida avsättning bör bibehållas som disciplinär påföljd för ordinarie befattningshavare; anställda av den åsyftade kategorien synas nämligen sällan ha ställning som ordinarie i verken. Det kan tilläggas att vid 1948 års strafflagsreform reglerna om vilka personer, som äro underkastade ämbetsansvar, bibehöllos i stort sett oförändrade. Avsikten var emellertid att senare upptaga denna fråga. Det synes antagligt att vid en kommande nyreglering personkretsen för ämbetsmannansvaret, vilken i praxis efter hand ej obetydligt vidgats, kommer att angivas på ett mera vidsträckt sätt än för närvarande.

Det bör anmärkas att domstols möjlighet enligt strafflagen att döma till avsättning icke är mera kringskuren än den nuvarande möjligheten för förvaltningsmyndighet att ådöma sådant straff. För det generella brottet tjänstefel är enligt 25 kap. 4 § strafflagen straffet avsättning eller suspension, om felet är grovt. Vid bedömande av tjänstefelets svårhetsgrad skola samtliga omständigheter vid brottet beaktas. Utmärkande för tjänstefel är att härvid även befattningshavarens lämplighet för sin tjänst skall tagas i betraktande. Värderingen av de personliga förhållandena är här en annan än vid andra brott. Detta innebär bl. a., att även ett tjänstefel, som — om hänsyn blott tages till den objektiva sidan av brottet — synes relativt lindrigt, kan framstå såsom grovt, då det ses i samband med den felandes tidigare förhållande i tjänsten. Även domstolen skall sålunda taga hänsyn till att en tjänsteman »icke låtit sig rätta» av tidigare bestraffning.

Med hänsyn till vad nu sagts har övervägts att i verksstadgan icke upptaga avsättning såsom disciplinstraff för ordinarie tjänstemän. Finner verket, att ett tjänstefel av sådan befattningshavare förtjänar avsättning, skulle verket sålunda nödgas anmäla vederbörande till åtal. En sådan ändring finge emellertid till konsekvens att den egentliga skillnaden mellan fullmakts- och konstitutorialtjänster bortföle. Jämligt 5 § Saar innebär nämligen tillsättning medelst konstitutorial att tjänstemannen kan i administrativ väg avsättas på grund av fel eller försummelse i tjänsten. Av lätt insedda skäl möter det betänkligheter att i detta sammanhang genomföra en så vidlyftig förvaltningsrättslig reform, och avsättning har därför i förslaget bibehållits såsom disciplinstraff även för ordinarie tjänstemän som tillsatts med konstitutorial. I princip framstår det dock som önskvärt att i sinom tid här vinna en förändring varigenom möjligheten till avsättning i administrativ väg åtminstone begränsades till sådana ordinarie tjänster — huvudsakligen i de affärsdrivande verken — där anställnings- och arbetsförhållandena göra det speciellt önskvärt att vid allvarliga förseelser utan större omgång kunna avlägsna också ordinarie befattningshavare.

Disciplinstraffen för icke-ordinarie befattningshavare torde böra vara

desamma som för ordinarie — eller alltså varning, mistning av lön under viss tid, suspension och skiljande från tjänsten. För de vanliga ämbetsverken med instruktioner av typen 1. innebär det en nyhet att medtaga mellanformerna mistning av lön och suspension; f. n. äro här disciplinstraffet för icke-ordinarie befattningshavare endast varning och skiljande från tjänsten. Även beträffande dessa befattningshavare framstår det som önskvärdt att kunna tillämpa de nämnda mellanformerna.

Utöver bestämmelser om disciplinbesträffning böra i verksstadgan intagas regler om anställande av åtal för tjänstefel.

Nuvarande instruktioner förutsätta att frågan, huruvida ett tjänstefel skall behandlas disciplinärt eller hänskjutas till åtal vid domstol, skall avgöras genom beslut av disciplinmyndigheten; uttryckssättet med avseende på sådant beslut varierar något. Sålunda föreskrives i instruktionerna av typen 1. att om ordinarie befattningshavare som är tillsatt genom fullmakt gör sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet eller icke låtit sig rätta av tidigare bestraffning, han skall ställas under åtal. I instruktionerna för de affärsdrivande verken förekommer bestämmelsen, att om tjänstefel är av beskaffenhet att därå enligt allmän lag följer fängelse eller straffarbete, verket må förordna om åtal.

Disciplinmyndighetens val beträffande förfarandet torde faktiskt ske tämligen fritt. Detta beror på disciplinstraffrättens allmänna karaktär. Inom den disciplinära straffrätten är den s. k. legalitetsprincipen icke så framträdande som inom den allmänna straffrätten. Disciplinmyndighet får fritt avgöra huruvida disciplinär bestraffning är ändamålsenlig med hänsyn till tjänstemannens framtida rättelse samt faran för dåligt exempel gentemot andra tjänstemän och för tjänstens auktoritet. De vanligen använda formuleringarna att verket »äger» eller »må» ålägga disciplinstraff äro uttryck för denna s. k. opportunitetsprincip. Att verket sålunda har möjlighet att pröva, om disciplinstraff bör tillämpas, synes såsom konsekvens medföra en viss frihet i valet mellan disciplinärt och judiciellt förfarande. Vilket förfarande som är lämpligast beror ofta av huruvida med hänsyn till omständigheterna straffreaktionen bör få domstolsförfarandets större offentlighet eller om fallet bör behandlas internt inom verket. Denna fråga bör verket få pröva efter ändamålsenlighet.

I verksstadgan torde böra upptagas ett generellt stadgande att verket vid fall av tjänstefel äger skilja saken från sig genom att anmäla den felande till åtal. Det synes lämpligt att — i viss anslutning till instruktionerna för de affärsdrivande verken — utforma stadgandet så, att däri såsom exempel angivas de fall, då åtal i synnerhet torde böra övervägas, nämligen att tjänstefelet enligt allmän lag kan bestraffas med fängelse eller straffarbete eller innefattar kränkning av annans rätt så att skadestånd kan ifrågakomma. Ehuru verket sålunda formellt medgivits frihet att avgöra när åtals-

anmälan bör ske, är det tydligt att i vissa fall sådan anmälan måste göras. Detta är händelsen då det straff, som följer eller — om straffskalan är vidare — anses böra följa å tjänstefelet, är sådant att det icke kan ådömas i disciplinväg, t. ex. frihetsstraff. Vidare bör saken hänskjutas till domstol, om tjänstefelet innefattat kränkning av annans rätt och denne förklarar sig ämna föra talan eller anmäla vederbörande till åtal. I sådant fall böra nämligen påföljderna i olika hänseenden av tjänstefelet bedömas i samma förfarande.

C. Liksom nuvarande verksinstruktioner torde verksstadgan böra innehålla regler om interimistisk avstängning av felande befattningshavare. Det torde kunna ifrågasättas om icke den nu allmänt förekommande bestämmelsen om rätt för verket att låta suspenderad befattningshavare, som åtnjuter tjänstebostad, mot stadgad ersättning bo kvar under suspensions-tiden systematiskt har sin rätta plats i Saar, där eljest frågor om tjänstebostad regleras. Då det emellertid synts praktiskt att bestämmelsen meddelas i samband med reglerna om disciplinbestraffning, har den upptagits i förslaget.

Genom lag den 30 juni 1948, som trätt i kraft den 1 januari 1949, har en ny strafflagstiftning för krigsmakten genomförts. I allmänna strafflagen infördes då ett nytt kapitel, 26, behandlande brott av krigsmän. I 21 § nämnda kapitel ges en definition av begreppet krigsman. Därmed förstås i första hand de, vilka såsom officerare, underofficerare eller manskap äro anställda vid krigsmakten, värnpliktiga samt hemvärnsmän och hemvärnsrekryter, samtliga under den tid de i sådan egenskap äro tjänstgörings-skyldiga. Denna bestämmelse innebar en nyhet i det att tidigare den faktiska tjänstgöringen i allmänhet var avgörande för tillämpligheten av strafflagen för krigsmakten. I det betänkande (SOU 1946: 83), i vilket förslag till den nya lagstiftningen framlades, anfördes (s. 134—135) att den nya bestämmelsen innebure att tillämpligheten av de militära straffbestämmelserna bleve beroende, icke av var tjänstgöringen skulle fullgöras, utan endast av att det förelåge tjänstgöringsskyldighet som vore grundad på vederbörandes ställning inom krigsmakten såsom officer, värnpliktig, hemvärnsman, frivillig etc. För verk eller inrättningar gällande bestämmelser om civil disciplinär bestraffning av tjänsteförsummelse kunde tydligen icke erhålla tillämpning å där tjänstgörande personer, vilka även i denna tjänst vore underkastade ansvar såsom krigsmän; beträffande dem skulle stadgandena om disciplinstraff för krigsmän tillämpas. I anledning härav syntes det vara lämpligt att de avsedda, i ett flertal instruktioner m. m. intagna bestämmelserna underginge översyn. — I propositionen nr 144 till 1948 års riksdag med förslag till de nya militära straffbestämmelserna yttrade departementschefen, att den i betänkandet ifrågasatta översynen skulle upptagas i ett senare sammanhang.

Med anledning av vad som nu anmärkts torde i verksstadgan böra införas en föreskrift om att stadgans bestämmelser om åtal och ansvar för tjänstefel icke gälla person, vilken i sin tjänst hos verket är underkastad ansvar såsom krigsman.

Den i åtskilliga instruktioner intagna bestämmelsen om möjlighet för verket att vid vite förelägga befattningshavare att avgiva förklaring e. d. har ansetts ej böra upptagas i stadgan. Det vill synas som om något mera allmänt behov av en dylik bestämmelse ej skulle föreligga.

I förslaget till verksstadga ha bestämmelserna om åtal och ansvar för tjänstefel upptagits i 21—24 §§.

Besvär över verkets beslut

Av den förut lämnade redogörelsen framgår, att enligt de gällande instruktionerna besvär över ett verks beslut skola inlämnas till vederbörande statsdepartement inom trettio dagar (en månad) från erhållen del av beslutet (beträffande tjänstetillsättningar dock inom tjugu dagar från det beslutet anslagits). Det kan ifrågasättas om ej denna ordning borde jämkas till överensstämmelse med nya rättegångsbalkens motsvarande regler. Enligt rättegångsbalken är klagotiden i allmänhet tre veckor och skall klagoskriften inlämnas till den instans, vars avgörande överklagas, i stället för till klagoinstansen. Särskilt vill det synas som om en förkortning av trettiodagarsfristen, vilken tillkommit under en äldre tid med sämre kommunikationer, skulle kunna ske. I detta sammanhang och då det administrativa besvärsinstitutet är föremål för särskild utredning, torde jämkningen av hittills gällande regler böra inskränkas till att besvärstiden — utan åtskillnad mellan vanliga besvärsmål och besvär över tjänstetillsättning och förslag — bestämmas till tre veckor.

I stadgeförslaget 25 § har upptagits en bestämmelse om besvär, vilken med nyssnämnda jämkning överensstämmer med vad som allmänt stadgas i instruktionerna. De specialstadganden om besvär i t. ex. anmärknings- och avskrivningsmål, som erfordras för vissa verk, torde böra givas i dessas instruktioner.

Bestämmelser, som avse underlydande myndigheter

Såsom i redogörelsen för nuvarande verksinstruktioner angivits innehålla åtskilliga instruktioner även stadganden, som avse myndigheter, lydande under verket.

Till den del dessa stadganden behandla myndigheternas ämbetsbefattning och organisation, befattningshavarnas åligganden och ärendenas handläggning äro de helt naturligt av så speciell art, att de icke kunna ingå i verksstadgan.

Beträffande arbetstid, tjänstetillsättning, ledighet, vikariat och avsked samt åtal och ansvar för tjänstefel meddelas i många instruktioner gemensamma bestämmelser för verket och de underlydande myndigheterna; i andra fall givas även härutinnan särskilda föreskrifter för de underlydande organen. Det ligger i sakens natur att det möter svårigheter att upptaga någon motsvarighet till dessa stadganden i verksstadgan.

På grund av vad nu nämnts ha i stadgeförslaget ej upptagits några bestämmelser om underlydande myndigheter. I många fall torde det emellertid i och för sig vara möjligt att låta stadgans bestämmelser i större eller mindre omfattning bliva tillämpliga även på underlydande organ. I den mån detta blir fallet blott för enstaka avsnitt av stadgan torde emellertid fördelen med ett förordnande om partiell tillämpning av stadgans bestämmelser vara ringa. Lämpligare synes i sådana fall vara att ha samtliga instruktionsbestämmelser för lokalmyndigheten i dess särskilda instruktion men vid utformningen av denna instruktion i lämpliga delar låta stadgans föreskrifter tjäna som förebild.

STADGANS TILLÄMPNINGSSOMRÅDE, IKRAFT- SÄTTANDE M. M.

Såsom inledande bestämmelse har i 1 § stadgeförslaget föreskrivits, att stadgan skall äga avseende å de ämbetsverk, för vilka Kungl. Maj:t meddelat föreskrift om stadgans tillämpning helt eller med viss begränsning.

I enlighet med de tidigare angivna allmänna riktlinjerna ha i förslaget upptagits sådana bestämmelser som ansetts äga en mera allmän giltighet för ämbetsverken. De verk, som härvid närmast åsyftas, äro de centrala ämbetsverken, för vilka redan nu i stor utsträckning gälla likalydande eller till innehållet likartade instruktionsbestämmelser. För dessa ämbetsverk torde de i stadgeförslaget upptagna bestämmelserna i allmänhet lämpa sig. Emellertid regleras dessa bestämmelser ämnen av så allmän betydelse för statsförvaltningen, att de i ej ringa utsträckning böra kunna göras tillämpliga även på andra verk och myndigheter. Det torde få bli beroende av en prövning i de olika statsdepartementen om och i vilken utsträckning verksstadgan skall tillämpas för ett visst statsorgan.

Vid sidan av verksstadgans bestämmelser kommer för reglering av mera speciella förhållanden, t. ex. ämbetsbefattning och organisation, att erfordras särskild instruktion för verket. Det torde vara lämpligt att stadgan bringas i tillämpning på visst verk genom en bestämmelse i instruktionen. I så fall erfordras i verksstadgan ingen bestämmelse om dess konkreta giltighetsområde. Den blir, sedan den utfärdats, tillämplig för ett verk i och med den instruktionsändring varigenom föreskrift meddelas om stadgans tillämplighet å verket i fråga.

Helt naturligt kommer den omständigheten, att verksstadgan skall gälla för ett visst verk, att nödvändiggöra en omarbetning av verkets instruktion. Arbetet på verksinstruktionernas omarbetning kommer säkerligen att på sina håll kräva åtskillig tid; det torde få ankomma på de olika statsdepartementen att bestämma i vilken takt revisionsarbetet skall bedrivas. Lämpligt synes vara att Kungl. Maj:t bestämmer viss tid, inom vilken förslag till nya instruktioner skola utarbetas och prövas inom departementen. Självfallet är det ett önskemål att även beträffande de nya kortare instruktionerna vinna en relativ formell likformighet. Det synes därför påkallat att

SAMMANFATTNING

I promemorian föreslås, att en allmän verksstadga utfärdas i enlighet med ett förslag som bilagts promemorian (bil. A). Stadgan är avsedd att bl. a. ersätta de bestämmelser i de nuvarande verksinstruktionerna, som avhandla för alla eller flertalet ämbetsverk gemensamma spörsmål. Verksstadgan är närmast utarbetad med tanke på de centrala ämbetsverken. I promemorian uttryckes emellertid en förmodan att stadgan efter ytterligare prövning skall kunna tillämpas även på andra myndigheter.

Förslaget till verksstadga innehåller, utom bestämmelse om stadgans tillämpningsområde, följande avdelningar: verkets ämbetsbefattning; allmänna bestämmelser om arbetet inom verket; föredragningslista, protokoll m. m.; arbets- och mottagningstid; tjänstetillsättning; semester och annan ledighet, vikariat och avsked; åtal och ansvar för tjänstefel; samt besvär över verkets beslut.

Stadgeförslaget innehåller till större delen bestämmelser, vilka hämtats från nuvarande verksinstruktioner. Vid överförandet till verksstadgan ha föreskrifterna i många fall undergått saklig och formell omarbetning. Härjämte finnas i förslaget vissa bestämmelser, som sakna motsvarighet i instruktionerna. De mest betydelsefulla nyheterna äro följande.

Olika föreskrifter om skyldighet att främja förenkling och rationalisering av verkets arbete ha meddelats. Bl. a. har verkschefen särskilt ålagts att sörja för lämpliga förenklingar och förbättringar i fråga om arbetets planläggning och utförande samt att utse en eller flera befattningshavare att under honom ägna uppmärksamhet åt rationaliseringsfrågor. Föreskrift har vidare meddelats om verkschefens skyldigheter med avseende å personalvård och arbetarskydd. Också med avseende å verkets beröring med allmänheten ha allmänna föreskrifter tillkommit (7 §).

Nuvarande befogenhet för verket att tillsätta ordinarie och extra ordinarie befattningshavare med lön enligt löneplan nr 1 föreslås vidgad. Under det att f. n. gränsen mellan verkets och Kungl. Maj:ts befogenhet att tillsätta dessa befattningshavare i allmänhet går, beträffande flertalet verk, mellan 26 och 27 lönegraderna samt, beträffande de affärsdrivande verken, mellan 30 och 31 lönegraderna, skall enligt förslaget (14 §) såsom enhetlig

regel gälla, att verket tillsätter befattningshavare i 31 och lägre lönegrader och Kungl. Maj:t dem som ha högre placering.

Beträffande åtal och ansvar för tjänstefel har den nu vanligen förekommande regeln om forum privilegium för vissa högre tjänstemän begränsats till att gälla vid ämbetsbrott enligt 25 kap. 1—4 §§ strafflagen, begångna av verkschef, ledamot eller byråchef, som ej är ledamot (21 §). Förändringar ha vidtagits även beträffande verkets disciplinära befogenheter (22 §). Beskrivningen av tjänstefel, som kan föranleda disciplinbesträffning, har utformats i viss anslutning till de nya reglerna i 25 kap. strafflagen och innehåller, att befattningshavare åsidosätter sin tjänsteplikt eller eljest genom sitt uppträdande skadar det anseende som innehavaren av befattningen bör äga; för icke ordinarie befattningshavare tillkommer det fall att han eljest genom handling eller underlåtenhet visar sig olämplig att utöva befattningen. Straffarterna äro för såväl ordinarie som icke-ordinarie befattningshavare varning, mistning av lön för högst trettio dagar och suspension i högst tre månader samt skiljande från tjänsten. En viss tvekan yppas emellertid, huruvida det i princip kan anses försvarligt att i så vid omfattning, som hittills varit fallet, tillerkänna verken befogenhet att i disciplinväg avsätta även ordinarie befattningshavare.

Slutligen föreslås att den tid, inom vilken besvär över verkets beslut skola anföras, för alla fall bestämmes till tre veckor.

Förslag

till

ALLMÄN VERKSSTADGA.

Stadgans tillämpningsområde.

1 §.

Denna stadga skall äga avseende å de ämbetsverk, för vilka Kungl. Maj:t meddelat föreskrift om stadgans tillämpning helt eller med viss begränsning.

Verkets ämbetsbefattning.

2 §.

Verket skall inom sitt ämbetsområde med uppmärksamhet följa förhållandena såväl inom landet som, såvitt möjligt, i utlandet. Så snart anledning därtill föreligger skall verket vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder, som kunna vara påkallade till främjande av verkets uppgifter.

3 §.

Verket har att årligen
inom härför bestämd tid till Kungl. Maj:t avgiva förslag till de anslags-
äskanden och de framställningar i övrigt inom verkets ämbetsområde, vilka
verket finner böra göras hos nästkommande års riksdag;
inom härför stadgade tider till riksräkenskapsverket avlämna föreskrivna
räkenskaps- och redovisningshandlingar;
före den 1 april till justitiekanslersämbetet avlämna förteckning över de
under nästföregående år och tidigare till verket inkomna ärenden, som icke
blivit slutligt handlagda inom två månader efter nämnda års utgång; samt
före den 1 oktober till chefen för det statsdepartement, varunder verket
lyder, avgiva kortfattad berättelse om verkets och underlydande organs
verksamhet under det nästförlutna budgetåret.

4 §.

Verket skall på begäran tillhandagå andra myndigheter med de upplysningar och det biträde, som kunna lämnas av verket. Av andra myndig-

heter äger verket påkalla de upplysningar, det biträde och den handräckning, som erfordras för verkets ämbetsutövning och kunna lämnas av myndigheten.

5 §.

Verket äger, då det finnes erforderligt för utredning av ärende, inom ramen för tillgängliga medel införskaffa utredning från enskild sakkunskap utanför verket.

Allmänna bestämmelser om arbetet inom verket.

6 §.

Arbetet inom verket skall bedrivas så ändamålsenligt som möjligt. Därvid skall särskilt hållas i sikte att ärendena icke handläggas på vidlyftigare sätt eller av mera kvalificerad personal än deras beskaffenhet kräver.

7 §.

I första hand ansvarig för fullgörandet av verkets arbetsuppgifter är verkschefen. Han skall tillse att personalen med nit och noggrannhet fullgör sina åligganden.

Verkschefen har att, med beaktande av de förslag som därutinnan kunna framställas av personalen, sörja för att lämpliga förenklingar och förbättringar i övrigt vidtagas i fråga om arbetets planläggning och utförande. Verkschefen skall utse en eller flera befattningshavare att under honom ägna uppmärksamhet åt hithörande frågor.

Verkschefen skall ägna omtanke åt personalens arbetsförhållanden och därvid så långt möjligt sörja för trivsel och tillfredsställelse i arbetet. Särskilt skall uppmärksammas att verkets lokaler äro så beskaffade och utrustade samt i övrigt i sådant skick, att fara icke föreligger att någon ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall.

I den mån på grund av verkets storlek, omfattningen av dess beröring med allmänheten eller omständigheterna i övrigt så erfordras, åligger det verkschefen att träffa särskilda anordningar för att underlätta för intresserade att erhålla upplysningar om ärenden, som av dem anhängiggjorts, samt för tidningspressen och allmänheten i övrigt att vinna den orientering rörande förhållandena inom verkets arbetsområde, vilken skäligen kan lämnas.

8 §.

Verkschefen äger, när han finner det erforderligt, inom riket företaga inspektions- och andra tjänsteresor, vilka påkallas av verkets ämbetsförvaltning och medgivas av tillgängliga anslag.

Sådana resor må ock, efter uppdrag av verkschefen, företagas av ledamot eller befattningshavare hos verket.

När verkschefen ämnar företaga tjänsteresa, skall han göra anmälan hos chefen för det statsdepartement, varunder verket lyder, om tiden för resan samt lämna verket underrättelse.

9 §.

De allmänna bestämmelser angående arbetet inom verket, som erfordras utöver innehållet i denna stadga och av Kungl. Maj:t för verket utfärdad instruktion, meddelas av verket i arbetsordning. Därjämte äger verket utfärda särskilda föreskrifter för befattningshavarna.

Envar befattningshavare har att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser och föreskrifter, som sålunda meddelats, samt att utan avseende å stadgad arbetsfördelning lämna det biträde, som påkallas av vederbörande förman.

Föredragningslista, protokoll m. m.

10 §.

Över ärenden som avgöras av verket skall upprättas föredragningslista, varå antecknas vilka som deltagit i ärendenas avgörande eller eljest närvarit vid handläggningen samt besluten i kort sammanfattning. Om beslutets innehåll framgår av en i ärendet avlåten expedition, må dock beslutets innehåll angivas genom hänvisning till expeditionen.

Protokoll föres, utom i ärenden för vilka det finnes särskilt stadgat, jämväl när beslut skall expedieras genom protokollsutdrag, skiljaktig mening förekommer eller verket finner att protokoll är erforderligt.

11 §.

Bestämmelser angående undertecknande och kontrasignation av utgående expeditioner meddelas i verkets instruktion eller arbetsordning.

I skrivelse som avlåtes till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement skall angivas vilka som deltagit i ärendets avgörande samt vem som föredragit detta. Har i sådant ärende förekommit skiljaktig mening, skall denna angivas i skrivelsen eller skall utdrag av protokollet, upptagande den skiljaktiga meningen, bifogas skrivelsen.

Arbets- och mottagningstid.

12 §.

1. Där ej för viss personalgrupp lämnats särskilda föreskrifter, skall för befattningshavare med full tjänstgöring, i den mån ej annat föranledes av resor i tjänsten eller nedan stadgas, arbetstiden på tjänsterummet utgöra 42 timmar i veckan eller, då vecka innehåller mindre än sex arbets-

dagar, ett i förhållande till antalet arbetsdagar minskat antal timmar; arbetet skall förläggas till tider, som bestämmas i arbetsordningen eller eljest av verkets chef, med iakttagande av att arbetstiden icke någon arbetsdag må understiga 4½ timmar. I arbetstiden må icke inräknas måltidsrast.

Om och i den mån omständigheterna det tillåta må verkschefen för högst tre månader under tiden juni—september medgiva att arbetstiden inskränkes med högst 9 timmar i veckan; härvid må arbetstiden på lördagar begränsas till 3½ timmar.

På påskafton, midsommarafton och julafton är arbetet inställt, såvida icke annat särskilt bestämts. Viss inskränkning i arbetstiden må av verkschefen kunna medgivas vid särskilda tillfällen.

Därest i särskilda fall arbete finnes med större fördel kunna utföras utom tjänstrummet, må medgivande till inskränkning i arbetstiden där lämnas av verkets chef eller, efter dennes bestämmande, av annan befattningshavare.

Då göromålens gång det kräver, äger förman påfordra utsträckning av arbetstiden.

Expeditionsvakt och motsvarande befattningshavare må åläggas den tjänstgöring nattetid, som erfordras för ämbetslokalernas bevakning.

2. Befattningshavare, som icke har full tjänstgöring, skall utföra sitt arbete på tjänsterummet på tid varom, där ej annat finnes stadgat, föreskrifter meddelas av verkschefen eller, efter dennes bestämmande, av annan befattningshavare.

13 §.

För verkschefen skall vara bestämd viss daglig, för allmänhetens mottagande avsedd tid, ej understigande en timme. Verkschefen äger föreskriva viss mottagningstid även för annan befattningshavare.

Registrators- och kassakontor skola hållas öppna minst fem timmar varje arbetsdag å bestämd tid; dock må verkschefen, där det finnes kunna ske utan olägenhet, inskränka tiden för öppethållande å dag före sön- och helgdag till 3½ timmar för högst tre månader under tiden juni—september och till 4½ timmar för övriga nio månader av året.

Mottagnings- och expeditionstider skola tillkännagivas genom anslag inom verkets lokaler.

I den mån ej annat följer av vad i denna paragraf föreskrivits, skall allmänheten av verkets befattningshavare mottagas under ordinarie arbetstid.

Tjänstetillsättning.

14 §.

Verkets ordinarie och extra ordinarie befattningshavare i 32 och högre lönegrader med lön enligt löneplan nr 1 ävensom alla befattningshavare

med lön enligt löneplan nr 2 i statens löneplansförordning tillsätts eller förordnas av Kungl. Maj:t enligt vad därom stadgas i verkets instruktion; i vissa fall har verket att upprätta förslag. Annan personal antages av verket, där ej skäl föreligger att underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning eller Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

15 §.

Då befattning, som tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av verket, blir ledig, utfärdar verket kungörelse, som införes i allmänna tidningarna och anslås i verkets lokal, med föreläggande av tjugu dagars ansökningstid, räknat från dagen för kungörandet i allmänna tidningarna. Efter denna tids utgång insänder verket ansökningshandlingarna till Kungl. Maj:t samt förordar därvid till tjänsten den bland de sökande, som anses företrädesvis böra ifrågakomma, eller anmäler att förord icke kan lämnas någon av de sökande.

Tillkännagivande om verkets beslut skall ofördröjligen anslås i dess lokal.

16 §.

Ordinarie befattning, som tillsättes av verket, skall kungöras till ansökning på sätt i 15 § föreskrives med föreläggande av enahanda ansökningstid. Detsamma gäller, där annorlunda ej särskilt stadgats, beträffande extra ordinarie befattning i 24 eller högre lönegrad, vilken tillsättes av verket.

Då tillsättning skett, skall meddelande härom ofördröjligen anslås i verkets lokal.

Semester och annan ledighet, vikariat och avsked.

17 §.

Verkschefen äger själv bestämma till vilken tid hans semester skall förläggas. Utöver semester äger han efter eget bestämmande åtnjuta ledighet under högst femton dagar årligen. Då verkschefen begagnar sig av rätt till ledighet, skall han göra anmälan därom hos chefen för det statsdepartement, varunder verket lyder, samt lämna verket underrättelse.

18 §.

1. Fördelningen av semester mellan befattningshavare hos verket fastställs av verkschefen.

2. Annan ledighet än semester äger verket bevilja ledamot ävensom befattningshavare, som tillsatts eller förordnats av Kungl. Maj:t, under högst fyrtiofem dagar årligen; vid behov av ledighet under längre tid skall frågan hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande. Övrig personal må av verket beviljas ledighet efter omständigheterna.

19 §.

1. Erfordras vikarie för befattningshavare eller är befattning ledig, må verket förordna lämplig person att uppehålla befattningen; dock att, där fråga om ledighet jämlikt 18 § 2. hänskjutits till Kungl. Maj:ts avgörande, jämväl förordnande av vikarie meddelas av Kungl. Maj:t.

Angående meddelande i vissa fall av vikariatslöneförordnande gäller vad därom särskilt stadgats.

2. För beredande av visst ärende eller viss grupp av ärenden äger befattningshavare efter verkschefens prövning erhålla befrielse helt eller delvis från handläggning under viss tid av övriga till hans verksamhetsområde hörande ärenden; verkschefen må uppdraga åt annan befattningshavare att i stället handlägga sistnämnda ärenden.

20 §.

Ansökan om avsked skall, om sökanden är utnämnd eller förordnad av Kungl. Maj:t, överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande men i annat fall prövas av verket.

I övrigt skall angående ansökan om avsked gälla vad som i bestämmelserna om tjänstepension är stadgat.

Om åtal och ansvar för tjänstefel.

21 §.

Beträdes verkschefen eller ledamot i verket eller byråchef, som ej är ledamot, med ämbetsbrott som omförmäles i 25 kap. 1—4 §§ strafflagen, sker åtal härför inför hovrätt.

22 §.

Åsidosätter annan *ordinarie* befattningshavare hos verket sin tjänsteplikt eller skadar han eljest genom sitt uppträdande det anseende som innehavaren av befattningen bör äga, må verket efter omständigheterna döma honom till varning eller till mistning av lön för högst trettio dagar eller till suspension i högst tre månader från tjänst och lön.

Har befattningshavare, som ej tillsatts medelst fullmakt, gjort sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet eller har han icke låtit sig rätta av tidigare ådömd bestraffning står det jämväl verket öppet att skilja honom från tjänsten eller — beträffande den som tillsatts eller förordnats av Kungl. Maj:t — att hos Kungl. Maj:t göra framställning om sådan åtgärd.

Låter *icke-ordinarie* befattningshavare sig komma sådant till last som avses i första stycket eller visar han sig eljest genom handling eller underlåtenhet olämplig att utöva befattningen, äger verket döma honom till påföljd som i nämnda stycke sägs eller ock skilja honom från tjänsten eller

— beträffande den som förordnats av Kungl. Maj:t — hos Kungl. Maj:t göra framställning om hans entledigande.

Till åtal inför underrätt må verket anmäla i denna paragraf avsedd befattningshavare, som gjort sig skyldig till tjänstefel, vilket enligt allmän lag kan bestraffas med fängelse eller straffarbete eller som innefattar kränkning av annans rätt så att skadestånd kan ifrågakomma. Verket må även i andra fall av tjänstefel skilja saken från sig genom att anmäla den felande till åtal.

23 §.

Vidtages åtgärd för att anställa åtal, äger verket avstänga den felande från tjänstens utövning för tiden till dess laga kraftägande dom föreligger eller domstolen annorlunda förordnar. Har verket fattat beslut om befattningshavares suspension eller skiljande från tjänsten, äger verket likaledes för tiden till dess beslutet vunnit laga kraft avstänga den felande från utövning av tjänsten.

Därest befattningshavare som suspenderas åtnjuter tjänstebostad, äger verket bestämma huruvida han för suspensionstiden må behålla bostaden mot erläggande av stadgad ersättning; han skall i varje fall åtnjuta skälig tid för avflyttning.

24 §.

Vad i 21—23 §§ stadgats om befattningshavare i verket gäller icke person, vilken i sin tjänst hos verket är underkastad ansvar såsom krigsman.

Besvär över verkets beslut.

25 §.

Den som icke åtnöjes med verkets beslut äger, där ej annorlunda är stadgat, hos Kungl. Maj:t söka ändring genom besvär, vilka skola hava inkommit till det statsdepartement, varunder verket lyder, inom tre veckor efter det klaganden erhöll del av beslutet eller, såvitt angår beslut om tjänstetillsättning eller förslag härtill, inom tre veckor efter den dag, då beslutet tillkännagavs genom anslag i verkets lokal.

Verkets beslut om befattningshavares avstängning från tjänstgöring går i verkställighet utan hinder av besvär.

Förslag
till
KUNGL. MAJ:TS INSTRUKTION
för försäkringsinspektionen.

Allmän bestämmelse.

1 §.

Jämte föreskrifterna i denna instruktion skola bestämmelserna i allmänna verksstadgan den åga tillämpning med avseende å försäkringsinspektionen.

Försäkringsinspektionens ämbetsbefattning.

2 §.

Försäkringsinspektionen åligger:

att utöva den i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse föreskrivna tillsynen över försäkringsbolag så ock för visst fall sådan särskild administration av försäkringsbolags bo, som avses i nämnda lag,

att, på sätt i lagen den 9 juni 1950 (nr 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas, taga befattning med dylik anstalts verksamhet,

att till Kungl. Maj:t avgiva utlåtanden över ansökningar om koncession och andra framställningar rörande försäkringsväsendet i fall där ärendenas avgörande ankommer på Kungl. Maj:t,

att föra försäkringsregistret,

att taga den befattning med frågor rörande den obligatoriska trafikförsäkringen, som stadgas i lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon,

att handlägga ärenden, som eljest enligt särskilda bestämmelser tillhöra inspektionens ämbetsbefattning eller vilkas avgörande Kungl. Maj:t jämlikt lagen om försäkringsrörelse eller lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket uppdrager åt inspektionen samt

att biträda chefen för handelsdepartementet med att till föredragning bereda sådana ärenden rörande försäkringsväsendet, vilka ankomma på Kungl. Maj:ts prövning.

3 §.

Försäkringsinspektionen har att för varje år utarbета och till Kungl. Maj:t överlämna redogörelse för de in- och utländska försäkringsanstalter, som i enlighet med bestämmelserna i ovan omförmälda lagar under året drivit försäkringsrörelse här i riket, ävensom för dessa anstalters verksamhet och räkenskaper; och skall denna redogörelse hava inkommit till handelsdepartementet inom ett och ett halvt år efter utgången av det år redogörelsen avser.

Organisation.

4 §.

Försäkringsinspektionen utgöres av en generaldirektör och chef, tre byråchefer samt två andra ledamöter.

Byråcheferna förestå var sin byrå, nämligen juridiska och administrativa byrån, livförsäkringsbyrån samt skadeförsäkringsbyrån. Av de båda övriga ledamöterna skall den ene vara sakkunnig för ekonomiska frågor, särskilt rörande penningplaceringar, och den andre för försäkringsfrågor, särskilt beträffande skadeförsäkring.

Den närmare fördelningen av ärendena mellan byråerna bestämmes i arbetsordningen. Då tvekan yppas till vilken byrå ett ärende rätteligen hör så ock där särskilda omständigheter påkalla avvikelse från föreskriven arbetsfördelning, äger generaldirektören eller, under hans frånvaro, inspektionen meddela erforderliga bestämmelser i ämnet.

5 §.

Hos försäkringsinspektionen äro anställda befattningshavare i enlighet med gällande personalförteckning samt dessutom annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

Ärendenas handläggning och befattningshavarnas åligganden.

6 §.

Generaldirektören äger ensam beslutanderätt i alla ärenden med undantag av de i 12 § nämnda samt äger, där han så finner lämpligt, själv övertaga beredningen och föredragningen inom inspektionen av viktigare ärenden.

7 §.

Byråchef åligger:

att under generaldirektören leda och ansvara för arbetet inom den byrå han förestår,

att med uppmärksamhet följa de frågor, som falla inom byråns verksamhetsområde, och framställa de förslag han finner påkallade,

att på sätt i denna instruktion, försäkringsinspektionens arbetsordning och eljest meddelade föreskrifter närmare bestämmes föredraga eller själv avgöra eller till annan tjänsteman för vederbörlig åtgärd överlämna de ärenden, som tillhöra byrån,

att vaka över att ärendena företagas till behandling utan onödig tidsutdräkt och att beslut i ärendena expedieras utan dröjsmål, samt

att hava närmaste tillsyn över att å byrån anställd personal fullgör sina skyldigheter.

Härjämte har chefen för juridiska och administrativa byrån att företräda försäkringsinspektionen inför domstolar och andra myndigheter, då inspektionen icke finner särskilt ombud böra förordnas.

8 §.

Annan ledamot än byråchef åligger:

att deltaga i behandlingen av ärenden i den utsträckning, som anges i 11 och 16 §§, samt

att bereda och föredraga ärende, som enligt generaldirektörens bestämmande bör föredragas av honom.

9 §.

Utän hinder av vad i 7 § är stadgat må försäkringsinspektionen uppdraga åt annan befattningshavare än där sägs att bereda och föredraga visst ärende eller visst slag av ärenden, där det med hänsyn till ärendenas art och arbetsfördelningen inom inspektionen finnes ändamålsenligt.

10 §.

Generaldirektören eller i hans frånvaro vederbörande byråchef eller ledamot, som Kungl. Maj:t därtill förordnar, fullgör försäkringsinspektionens åligganden med avseende å försäkringsärendens beredande till föredragning inför Kungl. Maj:t. Generaldirektör eller byråchef, som tagit sådan befattning med ärende som nu sagts, har tillika att, i den mån ej annorledes bestämmes av chefen för handelsdepartementet, verkställa granskning av koncepten till utgående expedition i sådant ärende.

11 §.

Vid föredragning och avgörande av ärende av större vikt eller allmän räckvidd skola såvitt möjligt försäkringsinspektionens samtliga ledamöter vara tillstädes.

Ärenden, som avse nedan angivna ämnen, skola i andra fall än nyss sagts föredragas och avgöras i närvaro av, förutom generaldirektören, den byrå-

chef till vars ämbetsbefattning ärendet hör och den av de båda andra byråcheferna, vilken är närmast därtill med hänsyn till egna ämbetsåligganden och det ifrågavarande ärendets art, samt, där så påkallas av ärendets beskaffenhet, ytterligare en ledamot:

a) Kungl. Maj:ts beslut samt framställningar och utlåtanden till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement;

b) ärenden, vilkas avgörande Kungl. Maj:t jämlikt lagen om försäkringsrörelse eller lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket uppdragit åt inspektionen och som icke äro av allenast ringa betydelse;

c) inspektionens organisation, instruktion och arbetsordning;

d) tillsättande och entledigande samt bestraffning av befattningshavare hos inspektionen ävensom tjänstledighet av längre varaktighet och befattnings uppehållande under sådan ledighet;

e) sådana frågor om ersättning åt personal, som det tillkommer inspektionen att avgöra;

f) utfärdande av sådana allmänna föreskrifter, som avse verkställighet av gällande författningar eller fullgörande av Kungl. Maj:ts särskilt givna befallningar;

g) förordnande av revisor enligt 285 § lagen om försäkringsrörelse, ombud enligt 276 eller 299 § samma lag samt ombud enligt 15 § första stycket, 22 eller 27 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket;

h) fastställande av villkor angående behörighet att vara aktuarie vid försäkringsbolag, som meddelar livförsäkring;

i) meddelande om sådant föreläggande, varom i 288 § lagen om försäkringsrörelse och 25 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket förmåles;

j) inspektionens årsberättelse och årliga redogörelse för in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet och räkenskaper;

k) överlåtelse av försäkringsbestånd; samt

l) andra frågor, som generaldirektören finner böra behandlas samfällt.

12 §.

Vid behandling av frågor angående påföljd av fel eller försummelse i tjänsten äge envar i avgörandet deltagande en röst. I händelse av lika röstetal gälle den mening, som biträdes av generaldirektören.

13 §.

Andra ärenden än de i 11 § omnämnda avgöras av generaldirektören efter överläggning med den av byråcheferna, till vars ämbetsbefattning

ärendet hör. Berör ärendet mer än en byråchefs verksamhetsområde, avgöres det av generaldirektören efter överläggning med vederbörande byråchefer.

14 §.

I fall där generaldirektören ensam beslutar åligger det byråchef eller annan ledamot, som är tillstådes vid ärendes avgörande och vilkens åsikt icke överensstämmer med beslutet, att till protokollet anmäla sin skiljaktiga mening.

15 §.

Utan föredragning eller överläggning med annan äga generaldirektören och byråcheferna var för sig att genom remiss eller särskild skrivelse infordra förklaring, upplysning eller yttrande, som erfordras för ärendes beredning till avgörande, samt till granskning, anteckning eller förvar befordra inkommande handling, som icke föranleder omedelbar åtgärd av försäkringsinspektionen.

Enligt generaldirektörens bestämmande må befattningshavare hos försäkringsinspektionen slutligt handlägga härför lämpade ärenden, för fullgörande av sina arbetsuppgifter infordra kompletterande uppgifter ävensom besvara till inspektionen inkomna förfrågningar rörande faktiska förhållanden; dock må härigenom något föregripande av inspektionens beslut icke ske.

16 §.

Under generaldirektörens frånvaro avgöras ärendena gemensamt av de två byråchefer, till vilkas ämbetsbefattning vederbörande ärende närmast hör, samt, där så påkallas av ärendets beskaffenhet, av ytterligare minst en av de tre övriga ledamöterna. Uppstå, då ärende under generaldirektörens frånvaro avgöres av två byråchefer, olika meningar mellan dessa, skall ock ytterligare minst en ledamot delta i avgörandet.

Då vid ärendets avgörande av tre eller flera ledamöter olika meningar uppstå mellan dessa, utfärdas försäkringsinspektionens beslut i enlighet med flertalets mening eller, i händelse av lika röstetal för olika meningar, enligt den mening, som föredraganden uttalat.

Under generaldirektörens frånvaro må icke, såvida ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, avgivas förslag till tjänsters besättning eller lediga tjänster tillsättas annorledes än genom förordnande tills vidare och ej heller för längre tid än till generaldirektörens återkomst eller ansvar för fel i tjänsten ådömas eller beslut fattas eller åtgärd vidtagas, som rubbar de grundsatser för ärendenas behandling eller inspektionens förvaltning, vilka förut blivit stadgade eller följda.

Generaldirektören äger bestämna, att jämväl annat ärende än nu nämnts icke må avgöras under hans frånvaro.

17 §.

1. Expedition i ärende, som avgjorts av eller i närvaro av generaldirektören, underskrives av denne. Har ärendet avgjorts efter föredragning, kontrasigneras expeditionen av den befattningshavare, som föredragit ärendet.

2. Skrivelser och remisser, som omförmälas i 15 § första stycket och avlåtas av byråchef, ävensom expedition i ärende, som enligt 7 § handlagts enbart av byråchef, undertecknas av denne »På försäkringsinspektionens vägnar».

3. Skrivelser, som avlåtas enligt 15 § andra stycket, undertecknas av befattningshavaren »Enligt uppdrag».

4. Expedition i ärende, som avgjorts enligt 16 §, undertecknas »För försäkringsinspektionen» av de två ledamöter, till vilkas ämbetsbefattning ärendet närmast hör. Har ärendet föredragits av annan än ledamot skall expeditionen kontrasigneras av föredraganden.

5. Expedition, som rör försäkringsregistret och icke innefattar beslut om avslag på ansökning, undertecknas av den befattningshavare, som är ansvarig för försäkringsregistrets förande, »På försäkringsinspektionens vägnar».

Tjänstetillsättning och kompetensfordringar.

18 §.

Generaldirektören förordnas av Kungl. Maj:t.

Chefen för livförsäkringsbyrån och de två ledamöter, vilka icke äro byråchefer, förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av generaldirektören, den förstnämnde för en tid av högst sex år. De båda andra byråcheferna tillsätts av Kungl. Maj:t efter anmälan av generaldirektören.

De två förste byråinspektörerna för livförsäkring förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av försäkringsinspektionen för en tid av högst sex år.

Tillsättning i övrigt genom Kungl. Maj:t av befattningshavare i försäkringsinspektionen sker efter förslag av inspektionen.

19 §.

Chefen för juridiska och administrativa byrån skall hava avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov.

Chefen för livförsäkringsbyrån, förste byråinspektörerna för livförsäkring och förste aktuarien skola uppfylla de villkor, som stadgas i kungörelsen den 31 december 1948 (nr 828) angående behörighet att vara aktuarie vid försäkringsbolag, som meddelar livförsäkring.

Chefen för skadeförsäkringsbyrån, förste byråinspektören för skadeförsäkring och förste revisorn skola hava avlagt examen vid universitetet eller

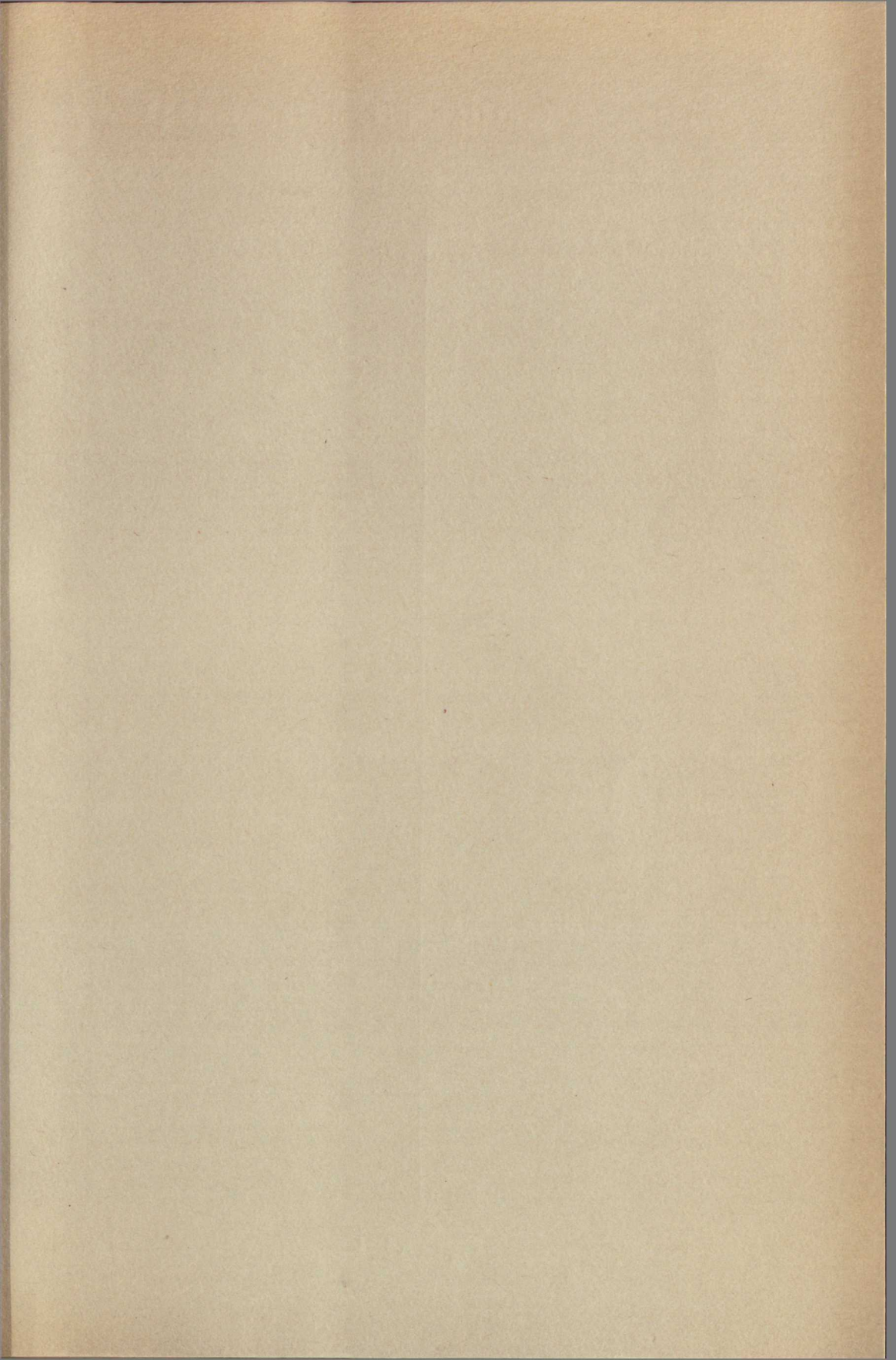
högskola med betyg i ett eller flera av ämnena matematik, försäkringsmatematik och statistik eller vid handelshögskola med betyg i ämnet företagsekonomi eller ock på annat sätt styrkt sig äga motsvarande kunskaper i något av dessa ämnen.

Om rätt till semester i visst fall.

20 §.

De två ledamöter, som icke äro byråchefer i inspektionen, äro berättigade till semester enligt samma grunder, som gälla för byråchef.

Denna instruktion träder i kraft den 16 juni 1950 då instruktionen den 16 juni 1950 (nr 472) för försäkringsinspektionen upphör att gälla.

Statens offentliga utredningar 1951

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.
Förslag till naturskyddslag m. m. [5]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.
Principer för dyrortsgrupperingen. [7]
Promemoria med förslag till allmän verksstadga. [12]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.
Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. [8]

Nationalekonomi och socialpolitik.
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 järnte sakregister till delarna 1—10. [11]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.
Näringslivets lokalisering. [6]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk, Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.
Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. [3]
Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. [10]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.
Statligt stöd åt svensk filmproduktion. [1]
Antagningen av medicine studerande m. fl. [4]
1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet. [9]

Försvarsväsen.
Försvarets personaltjänst. 1. [2]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.